

CENTRUM FÖR
MÅNGVETENSKAPLIG FORSKNING OM

RELIGION & SAMHÄLLE

UPPSALA
UNIVERSITET

CRS RAPPORTER Nr. 2

Makten över information – en brevbok

Samuel Edquist, Isto Huvila och Anna-Sara Lind (red.)

Innehållsförteckning

Inledning	3
1. Anna Rosengren: Hur lite individen vet om hur information om henne hanteras i svenska myndigheter	8
SVAR – Jane Reichel.....	10
2. Samuel Edquist: Veckobrev till Sveriges allmoge.....	12
SVAR – Anna-Sara Lind	15
3. Rikard Friberg von Sydow: Till Makthavaren Privatpersonen.....	17
SVAR – Rikard Friberg von Sydow	20
SVAR – Cecilia Magnusson Sjöberg.....	22
4. Cecilia Magnusson Sjöberg: Användningen av informations- och kommunikationsteknik.....	23
Första brevet	23
2050-01-01	23
Andra brevet.....	25
2050-07-01	25
Tredje brevet.....	28
Flex: 2050-12-31	28
SVAR – Lina Rahm.....	31
SVAR – Oliver Li.....	35
5. Patricia Jonason : Homo panopticus (handläggare, utredare mm.).....	37
SVAR – Isto Huvila	41
6. Isto Huvila: Den som bestämmer vad information är.....	43
SVAR – Oliver Li.....	45
7. Oliver Li: Star-I (Stark artificiell intelligens)	47
SVAR – Lars Karlander.....	49

8. Anna-Sara Lind: Algoritmakare.....	51
SVAR – Rikard Friberg von Sydow.....	53
9. Maria Lindh: Utbildningsledare och övriga aktörer med möjligheter att påverka framtida satsningar som rör digitalisering inom utbildningssektorn.....	55
SVAR – Göran Svensson.....	58
10. Jane Reichel: Kära JO.....	61
SVAR – Samuel Edquist.....	65
11. Göran Svensson: Göran Marby – ICANN.....	67
SVAR – Patricia Jonason.....	70

Inledning

Samuel Edquist

Isto Huvila

Anna-Sara Lind

Det är viktigt med information och att vara informerad i dagens samhälle. Det betyder obevekligen att information och dess tillgänglighet – eller otillgänglighet genom till exempel sekretess – har en stor betydelse för oss individer och för samhället. En viktig ingrediens i vår tids politiska och militära konflikter är information som nu sprids vindsnabbt via sociala medier, där en viktig faktor är strävan att blockera konton eller hela plattformar. I dagens läge kämpar vi alla med ett överflöd av information, Big data och kanske föråldrade regelverk. Samtidigt kan gränserna mellan privat och offentligt bli diffusa när informationen flödar. Det kan vara svårt att känna sig trygg och ha kontroll över informationen. Grundläggande frågor för vår tid är alltså: vem har makten över informationen i dagens samhälle? Vem kan och får fatta beslut och styra över vad som informeras, vem som får informera, och vem som nås av vilken information? Vi som medverkar i denna brevbok arbetar på olika sätt med dessa frågor. I denna skrift försöker vi närma oss frågorna på ett nytt och för oss annorlunda sätt.

Makt är ett mångfacetterat begrepp. Det borde vi alla kunna skriva under, såväl de som håller fast vid den klassiska synen på makt som något som innehas av specifika aktörer eller institutioner, som de som inspireras av Foucaults syn på makt enligt vilken makt är något relationellt, något som flödar snarare än som ”finns” på något ställe¹. Makten delas av flera aktörer. Vissa är medvetna om sitt inflytande medan andra i maktposition är fullständigt omedvetna om sin inverkan. Makten har också många olika former. Det handlar om auktoritet, inverkan, kontroll, förmåga, kapacitet, dominans och bemästrande. Makten regleras på olika sätt. Makten över information kan finnas nedskrivnen i en lagtext. Det gäller till exempel vissa frågor kring informationsfrihet, sekretess och immateriella rät-

---

¹ Foucault, M., *La volonté de savoir*, Paris: Gallimard 1976. 123.

Inledning

tigheter. Makten över information har också ofta en ekonomisk dimension exempelvis när samlande och utnyttjande av personlig information fungerar som en affärsmodell, eller när de som äger en tidning eller plattform för sociala medier styr över vad som kan spridas och synas. Vidare kan makten över information utövas på olika sätt.

Frågan om vem har makten över information, kunskap och data när och hur har både teoretiska och praktiska följder. Frågan är också både empiriskt och begreppsligt intressant inom flera olika vetenskapsdiscipliner från biblioteks- och informationsvetenskap till arkivvetenskap, juridik, ekonomi, informationsteknologi, antropologi, historia, filosofi, media- och kommunikationsvetenskap, etik och många andra.

Formens betydelse för budskapet

I den här brevboken vill vi, en grupp forskare från svenska universitet och högskolor som representerar ett flertal olika discipliner, diskutera olika aspekter av hur makt och information interagerar genom att skriva brev. Vårt uppdrag har varit att skriva ett kort brev till någon som har makt över informationen. Samarbetet som ledde till denna brevbok inleddes på hösten 2018 i en serie workshoppar i Uppsala där vi samlats för att diskutera olika perspektiv kring hur, var, när och av vem makten över information utövas och vad det innebär.

Vår uttryckliga plan för sammankomsterna och den här boken var att arbeta annorlunda. Dagens forskare har för många formella möten och krav och det finns sällan tid och möjlighet till ett förutsättningslöst vetenskapligt samtal. Trots ideal om mång- och tvärvetenskaplighet finns många mekanismer som verkar åt det andra hållet, mot specialisering, och som gör att vi ändå mest verkar inom våra egna discipliner. Vi bestämde från början att vi gör sådant som känns intressant, relevant, spännande och rätt i stället av att förhastat oss med att skriva projektansökan och vetenskapliga artiklar. Ett förslag i ett av våra tidiga möten som lyftes fram i gruppen var att tänka om vi skulle pröva andra former än de vanliga för akademiskt skrivande. Flera hade blivit inspirerade av tidigare akademiska brevböcker och tyckte att det är värt att pröva. Vi har hoppats att den här formen öppnar för att se delvis nya saker, att lite mer fantasifullt pröva sig fram till hypoteser och frågeställningar, som är nödvändiga inslag i vetenskapliga processer – lika nödvändiga som de ”normala” uttrycksformerna i form av artiklar, bokkapitel och monografier är med alla de krav på akribi, liksom tydlighet med syften, forskningsfrågor, teorier och metoder, med mera.

Det tvärvetenskapliga mötet i brev och svar

De brev som ni möter i denna bok har först ventilerats på ett seminarium i Uppsala, cirkulerats mellan författarna och sedan har vi dessutom bett deltagarna att skriva ett svar på varsitt brev. Vi har då eftersträvat att låta forskare från olika discipliner besvara varandras brev, för att uppnå ett tvärvetenskapligt möte och nya öppningar för dialog. Författarna i denna brevbok kommer från disciplinerna arkivvetenskap, biblioteks- och informationsvetenskap, historia, juridik, medie- och kommunikationsvetenskap, pedagogik och religionsfilosofi. Eftersom ämnesområdet i sig självt öppnar för möten över de vetenskapliga gränserna, och vi ser att mångdisciplinära tendenser genomsyrar även många av texterna själva.

Fiktion eller realitet?

Den fria brevformen som vi prövat i denna bok ger möjligheter att pröva sig fram mellan olika genrer – såväl akademiska som andra. Vi hoppas att denna lite alternativa form för vetenskapande, an annan än den ”vanliga”, kan skapa förutsättningar för nya tankar och uppslag för fortsatt forskning. Den annorlunda formen kan öppna upp för ett annat sätt att närma sig de materiella frågorna. Breven är mer eller mindre fiktiva. Vi bestämde oss för att vi skulle få en helt ny slags uppgift: att skriva ett brev och inte i vårt eget namn som vetenskapare, utan försöka ta någon annans perspektiv. Formen ska inte ses som något principiell ståndpunkt enligt vilken gränserna ska rivas upp mellan vetenskap och ren fiktion. Men vi landade i detta val – brevformen – då den under årtusenden kunnat omfamna såväl vetenskap som fiktion, känslor och kreativitet såväl som faktaförmedling. Formen är tillåtande och samtidigt krävande. Brevförfattaren förväntar sig något från mottagaren, ja själva valet att skriva till just den valda mottagaren interagerar med formuleringen och uttrycken i brevets frågor. Det principiella i att vi valde brevformen är således inte ett principiellt ställningstagande. Det är mer en nyfiken hållning till formen och ett ställningstagande att vi önskade finna en form som medgav att det i den vetenskapliga tankeprocessen måste finnas utrymme för kreativa inslag. Men brevformen i denna brevbok kommunicerar fiktiva fall, men dessa har ”fötts”, har rötter i författarnas mångåriga erfarenheter i forskning och i mötet mellan olika discipliner där vi söker kommunicerar bortom vårt eget skrå och bortom den egna disciplinen. Våra svar på breven är också fiktiva. Adressaterna väljs ju av brevskrivaren så även i författandet av svaren får vi öva på att kliva in i en annan roll och anlägga andra perspektiv.

Ämnen som saknas?

Många av breven rör sig kring teman som anknyter till en spänning mellan vad som bland andra Jürgen Habermas kallats *livsvärlden* och *systemet*,² där vi å ena sidan har de enskilda privatpersonerna, och å andra sidan samhällsliga strukturer och institutioner. Ju mer komplexa våra samhällen är, desto starkare blir tendensen att betrakta individen som mer eller mindre trängd och hotad av opersonliga apparater och mekanismer i samhället. Det moderna samhället som sådant är präglad av en till synes ständigt ökande mängd institutioner, samtidigt som själva idén om den autonoma individen och privatlivet – individualismen – är en typiskt moden företeelse.

Debatterna och diskussionerna om makt och information – liksom den forskning som behandlar detta – rör sig alltså ofta inom denna ”system–livsvärld”-spänning, där privatlivet och den personliga integriteten anses som hotad av staten, storföretagen eller själva tekniken, eller kombinationer av detta, samtidigt som det är just tekniken och staten genom lagstiftningsåtgärder som ofta frammanas för att komma till rätta med de hotbilder som finns. I breven ser vi en viss tyngdpunkt som ligger i den specifikt digitala informationen, vilket kan sägas spegla hur samhällsdebatten om information och integritetshot brukar se ut. I samhällsdebatten i stort har ofta olika ståndpunkter stått mot varandra, där det blir en kamp mellan olika argument och intressen: behoven att lagra information för att exempelvis välfärds- och sjukvårdssystemen ska fungera, näringslivets stegrade intresse av information som en sorts råvara (”den nya oljan”, eller ”det nya guldet”), farhågor kring den digitala teknikens och infrastrukturens bräcklighet och störningskänslighet, farhågor kring potentiella risker vid ändrade politiska konjunkturer, och så vidare. Tyngdpunkterna i debatterna tenderar att skilja sig åt mellan olika länder. Det är vanligt att hävda att Sverige hör till de länder det finns en påfallande stor tillit – eller godtrogenhet om man vill – gentemot myndigheters och företags registrering och hantering av information, medan ett motsatt exempel varit Tyskland.

Vi ser att det i breven och brevsvaren finns tydliga spår av dessa debatter: olika ståndpunkter är representerade. Andra aspekter av information och makt som fått mindre genomslag i dessa brev kan dock nämnas. En ”brevbok del 2” kanske skulle kunna fånga upp sådana ytterligare aspekter. Ett fall rör frågorna om vilken information som ska vara tillgänglig eller inte i frågor som snarast handlar om allmänhetens rättigheter och möjligheter att granska makthavarna. Dessa frågor

---

² Habermas, J., *Theorie des kommunikativen Handelns: Bd 2 Zur Kritik der funktionalistischen Vernunft*. Frankfurt am Main: Suhrkamp 1995.

har inte minst blivit aktuella genom de senaste decenniernas privatiseringar och bolagisering som fört ut verksamhet som tidigare rätt under offentlighetsprincipen hamnat utanför. För Sveriges del har det återkommande blivit debatter kring exempelvis sekretessen på Läkemedelsverkets inspektioner av privata apotek,³ eller hemligstämplandet av skolstatistik som tidigare varit offentlig. Ett par offentliga utredningar har på senare år föreslagit att offentlighetsprincipen ska gälla även för dels fristående skolor, dels annan välfärd såsom vård och omsorg som drivs i privat regi men på offentligt uppdrag.⁴ Ny lagstiftning har antagits i syfte att tillförsäkra vissa offentlighetsprinciper i privat verksamhet. Genom privatiseringar och bolagiseringar har man önskat uppnå en distansering till det offentlighetsprincipen. Detta har dock inte varit helt enkelt att uppnå och vi kan idag se att behoven av att återknyta till det offentliga ökar allt mer.

Vi kan konstatera att brevskrivarna har blivit personer som ifrågasätter från sina egna, individuella perspektiv. När vi författare har sökt att kliva in i en roll bortom oss själva, så är det där vi verkar ha landat. Frågorna ställs från individer som har upplevt något som lett till att frågor behöver ställas. Brevadressaten är den person som ska svara och när vi ikläder oss den rollen så svarar vi utifrån det perspektiv som vi kan anta att den aktören är satt att värna.

Information är det ”nya guldets” på många olika sätt. PSI-direktivet,⁵ Den allmänna dataskyddsförordningen (GDPR), EU-kommissionens nya förslag till förordning som syftar till att reglera artificiell intelligens, m.m. är uttryck som pekar på att informationen är viktig, grundläggande för handel men också i stora delar en del av de grundläggande rättigheterna (personlig integritet, rätten till skydd för personuppgifter, m.m.). Denna europeiska – och folkrättsliga dimension – återfinns inte explicit i breven, inte heller i svaren. Kanske att internationell rätt/EU-rätt saknas? Ja, kanske att den internationella dimensionen, kopplingen privat/offentlig och vad detta skulle betyda för brevskrivarnas situation kan vara föremål för vår nästa brevbok.

---

³ "Kritiserar sekretesshinder för effektiv apotekstillsyn", *LäkemedelsVärlden* 2022-05-19; "Sekretessregler hindrar effektiv tillsyn av apotek", *LäkemedelsVärlden* 2019-12-02.

⁴ Lind, A-S., Utveckling och trender – från den nationella välfärdsstaten till globalt tryck, I: Erhag, T., Leviner, P., Lind, A-S. (red.), *Socialrätt under omvandling – om välfärdsstatens och solidaritetens gränser*, Liber förlag, 2018. 344–356.

⁵ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1024 av den 20 juni 2019 om öppna data och vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn. Europeiska unionens officiella tidning, L 172/56, 26.6.2019.

1. Anna Rosengren: Hur lite individen vet om hur information om henne hanteras i svenska myndigheter

Uppsala 2019-03-11

Anna Rosengren
Jönköping University

Kära kollegor,

Jag riktar mig till er med följande fråga: har vi forskare tagit tillräckligt stort ansvar för hur information om individer hamnat i och spridits från svenska myndigheter, och för hur individer har kunnat känna till hanteringen? Idag får de så kallade ”it-skandalerna” inom myndigheter stor och berättigad uppmärksamhet. Vi lär om samtal till Vårdguiden som legat oskyddade på internet och uppgifter från körkortsregistret som gjorts tillgänglig för personal utan korrekt säkerhetsklassning. Så var det naturligtvis inte tänkt. Men det är viktigt att komma ihåg att den uppkomna situationen med detaljerad information om individer som spridits inte är resultatet enbart av ”digitalisering”, av tillåten outsourcing eller vad som kan verka ligga närmast för handen. Den uppkomna situationen är resultatet av många steg tagna under lång tid. Min fråga: har vi forskare använt den makt vi haft att påverka, att göra det vi trots är rätt? Använder vi den makten idag?

Jag vill vara helt öppen med min egen ståndpunkt: jag är djupt bekymrad över tillgången till historisk och samtida information om individer i svenska myndigheter och hur den sprids – med lagliga medel – och kan komma att spridas – som ett resultat av olagligt förfarande, av slarv/okunnighet eller genom ändrad lagstiftning eller praktik som ger upphov till nya, lagliga spridningsmöjligheter i framtiden.

Anledningen till att jag alls forskat kring dessa frågor är att jag som nybliven doktorand i historia för mer än tio år sedan fick upp ögonen för hur lite individen vet om hur information om henne hanteras i svenska myndigheter. Längre möttes

mina funderingar av lika delar förvåning och skepsis. Det är väl inget problem? Effektiv hantering av information i myndigheter ger ju så mycket gott? Att mina farhågor resulterade i en beviljad ansökan om privatlivet från Vetenskapsrådet var naturligtvis en tröst.⁶ Forskningstiden är nu slut. Kanske är det så att jag egentligen riktar den inledande frågan till mig själv: har jag tagit mitt ansvar som forskare? Jag ser fram emot era kommentarer med stor ödmjukhet.

---

⁶ ”Privatlivet – den undanskymda aspekten i svensk demokrati. En juridisk och historisk undersökning om avvägningen mellan öppenhet och privatliv i Sverige”, dnr 2015-1057 tillsammans med Patricia Jonason, Södertörns högskola.

SVAR – Jane Reichel

Stockholm den 16 februari 2021

Kära kollega, kära Anna,

Ditt brev får mig att tänka på vad som har kommit att bli en öm punkt inom rättsvetenskaplig forskning. Vi forskare har lätt att rikta strålkastaren på andra, lätt att kritisera domstolar (ja, i synnerhet vi jurister), myndigheter, företag och organisationer. Samhället. Men vi själva då?

Jag har under 2010-talet arbetat en hel del med juridiken kring medicinsk forskning på humanbiologiska prover som förvaras i biobanker. Forskning på människors blod- och vävnadsprover, liksom på personuppgifter om människorna, exempelvis diagnoser och sjukdomar. Det verkar vara en obestridd del av den medicinska forskningsetiken och kulturen att forskarna söker etikgodkännande innan de påbörjar forskningen och att man behandlar personuppgifterna varsamt och säkert. Kulturen har förstås utvecklats mot bakgrund av de överträdelser som skett i historien, allt från Dr Mengele till de svenska Vipeholmsexperimenten under 1940- och 50-talen. Många övertramp är väldokumenterade och avskräckande, något som dagens forskare inte gärna vill förknippas med. Undantag förekommer förstås, vilket namnet Macchiarini numera är starkt förknippat med.

Under samma period, eller snarare från år 2016, har diskussionens vågor gått höga i rättsvetenskapliga kretsar om etikprövning av forskning på domar från de högsta instanserna, vars domar är pseudonymiserade och öppet tillgängliga på domstolarnas hemsidor. År 2016 fann nämligen Centrala etikprövningsnämnden att även rättsvetenskaplig forskning på dessa domar faller under etikprövningslagens tillämpningsområde, dvs. om domarna innehåller känsliga personuppgifter. Ljöljligt! Alla med tillgång till en internetuppkoppling kan läsa domarna, varför skulle vi – forskare i rättsvetenskap – vara de enda som är förhindrade att fritt ta del av dem?

Jag kan hålla med om att etikprövning i den här situationen knappast fyller en meningsfull funktion. Men den kastar ändå ljuset på den fråga som ditt brev fick mig att tänka på, Anna. Vilket ansvar tar vi rättsvetenskapliga forskare, i vår egen verksamhet? Hur hanterar vi personuppgifter i offentliga domar och myndighets-

beslut? Vi är ju inte intresserade av de enskilda människorna, vi är bara intresserade av hur besluten fattas, hur omständigheterna värderas, hur argumenten vägs, försvarar vi oss. Jo, det är sant. Men samma sak gäller för läkarna, tänker jag. De är väl inte intresserade av vems blodprov det är, men det vore oetiskt att forska på utan att respektera människan bakom provet. Till följd av sin mindre smickrande historia är de mer försiktiga.

Det är förstås skillnad på olika typer av personuppgifter. Sekretessbelagt materiel som en forskare får ta del av måste alltid hanteras varsamt. Det gäller ju även forskare i rättsvetenskap som tar del av förundersökningar, socialtjänstutredningar eller läkarjournaler. Forskare har fått en särskild ställning när det gäller att hantera andra myndigheter hemliga handlingar och denna ställning får inte missbrukas. Sjukvård bedrivs mycket sällan offentligt, patientsekretessen är ständigt närvarande. Domstolar, å andra sidan, ska vara offentliga, om inte annat för att skydda den som står inför rätta. Ingen ska dömas till fängelse i hemlighet, det vore inte rättssäkert! I mitt brev ifrågasätter jag att JO i sina beslut ibland kan gå onödigt hårt fram mot tjänstemän i förvaltningen, genom att i alltför utförliga och hårda ordalag beskriva vilka fel och förseelser som gjorts. Offentlig granskning är nödvändigt i en rättsstat, men man får inte glömma bort att även tjänstemän är människor och att internet inte glömmes. Genom att vi inom rättsvetenskapen beskriver och analyserar domarna och besluten, bidrar vi till att sprida dem vidare. Det är vårt jobb, vi kan knappast avstå.

Rättspraxis består av prövningen av en regel på ett enskilt, verkligt fall, det är vad vi har att arbeta med för att förstå hur reglerna fungerar. Men vi bör också tänka på hur vi återger besluten, i undervisningen och i forskningen, i våra publikationer. Alla dessa brottsoffer, förövare, omhändertagna barn, skattesmitare och bidragsfuskare som dyker upp i förundersökningar, anmälningar, utredningar och till slut i de allmänt tillgängliga domarna. Det handlar om verkliga människor, inte sällan identifierbara trots pseudonymisering och om inte annat finns informationen i originalversionen av domarna, som kan begäras ut som allmän handling. Även rättsvetare kan respektera människan bakom rättsfallen.

Det finns mycket att tänka på. Tack för ditt brev, Anna!

Hälsningar,
Jane

2. Samuel Edquist: Veckobrev till Sveriges allmoge

Veckobrev till Sveriges allmoge

Just denna dag för femton år sedan inleddes ett av de viktigaste enskilda momenten i den historiska förlösningen av vår svenska folkdemokrati, där folket självt uppbär makten över sitt öde, och vars vilja riksstyrelsen ödmjukt verkställer. Det var nämligen den 13 göjemånad 2029 som Folkets Upplysningskampanj inleddes, och som sedan varade med beslutsam kraft ända till den 20 gräsmånad samma år. Det var en modig och nödvändig kampanj, satt i verket i ett läge när det stod och vägde huruvida den nationella reformationen skulle segra. De kvarvarande krafterna av liberaler och kulturmarxister gjorde vad de kunde för att förhindra den historiska omdaning, skamlöst understödda av folkfientliga utländska krafter. De ville hindra det svenska folket att uppnå den sanna demokratin, där folk och styrelse verkar som en fullkomlig enhet.

Vad riksstyrelsen – eller ”regeringen” som den då ännu kallades – gjorde låg fullt i linje med den tidens lagstiftning. Lyckligtvis underlättades reformationen av att utländska rättsprinciper inte tillräckligt lyckats infoga konstlade och abstrakta stoppklossar mellan riksstyrelse och folk i den svenska rättsordningen under den liberalmarxistiska epoken.

Riksstyrelsen tog under Folkets Upplysningskampanj fullt ut bruk av en paragraf i den dåvarande så kallade offentlighets- och sekretesslagen – ”Sekretess hindrar inte att en uppgift lämnas till riksdagen eller regeringen” (10 kap. 15 §) – i en mer utökad mening än vad som tidigare varit brukligt. Vår folkliga regering lyssnade på folkets organiska önskemål att med alla medel påvisa för dem inom folket, som ännu inte kommit till insikt om sin innersta vilja, vad för sorts människor som de folkfientliga liberalerna och kulturmarxisterna faktiskt var. Regeringen beslöt att inhämta allehanda dokument och uppgifter från de statliga och kommunala myndigheterna som dokumenterade vad för slags människor det rörde sig om. Det handlade bland annat om dokument från socialtjänst och sjukvård,

liksom genom insamlingar från allehanda databaser. I en synnerligen kompetent kampanj som utformats av kreatörer inom departementet för kulturell odling och nationell kommunikation, utnyttjades alla tänkbara mediala kampanjer för att sprida ljus över sådana sidor hos dessa samhällsskadliga individer.

Somliga liberalmarxistiska agenter inom myndigheterna vägrade att göra sin plikt och följa folkets och riksstyrelsens vilja. De sökte hävda att paragrafens andemening inte var att inhämta sekretessbelagda uppgifter på det sättet. Här fick emellertid riksstyrelsen stöd även av somliga av våra motståndare, som slog fast att medarbetare på myndigheter måste följa riksstyrelsens beslut. Den dåvarande riksdagen, som ännu befolkades av ledamöter från så kallade politiska partier, försökte emellertid att genom resolutioner och misstroendeförklaringar hindra kampanjen, stödda av krafter inom det fosterlandslösa finanskapitalet.

Tack och lov visade dock viktiga delar av det fosterlandsälskande industrikapitalet sin solidaritet med den nationella omdaning, och ställde nödvändiga resurser till förfogande för riksstyrelsen att hindra de fåvissa krafternas framfart. Liberalmarxisternas hade visat sig alltför svaga för att kunna bemästra det nationella historiska block som ständigt växte i styrka under det pågående positionskriget mellan folk och liberalmarxism.

Vi kunde bara glädja oss över att kulturmarxisterna och liberalerna faktiskt bäd-
dat för detta genom att en slik paragraf i lagstiftningen redan fanns där. Det är en historiens ironi att de aldrig riktigt insåg att författningen i Sverige under den tiden var såväl före sin tid som efter sin tid, eller snarare: den var i grunden tidlös, organisk och verkligt svensk. De försökte dock desperat att ändra på saken. De påstod att lagen icke är ett organiskt framvuxet medel för folket att styra sig självt. De sökte exempelvis desperat införa en konstlad så kallad författningsdomstol som ett bräckjärn mellan regering och folk, som skulle hindra riksstyrelsen att med beslutsam kraft utföra åtgärder med den omedelbarhet och styrka som är nödvändig vid en nationell krissituation. De försökte också bryta den urgamla direkta förbindelsen mellan domstolar, riksstyrelse och folk, med rötter i den förkristna ursprungsdemokratin, genom att föreslå en grundlagsändring där domstolarna på onaturligt vis skulle formellt lösas från samtliga organisatoriska band med det svenska myndighetsväsendet under riksstyrelse och riksdag. Som om domstolarna inte skulle vara underställda folkets vilja.

Efter kampanjen gick det mycket enklare att fullfölja utvecklingen och fullföljandet av den svenska folkdemokratin. Folket och riksstyrelsen kunde därtill hjälpas av delvis oväntat stöd från i grunden fientliga krafter. Vi kunde använda den då

Veckobrev till Sveriges allmoge

nystiftade lagen om förbud mot våldsbejakande extremism, så att de verkliga extremisterna kunde oskadliggöras, de som i över hundra år usurperat vårt land, som ville bryta ner svenskarnas makt över sitt eget land och folk. Den nya lagen hade fått stöd över nästan det hela den politiska skalan, ursprungligen med syfte att bekämpa de mer spontant agerande delar av den folknationella rörelsen som stundom agerat med oförnuftiga metoder. Somliga kulturmarxister trodde till och med att den nya lagen skulle kunna utgöra ett vapen mot den folknationella rörelsen i sin helhet. Till en början kunde de folknationella bilda taktiska allianser med delar av det liberalmarxistiska blocket för att lagen skulle försvara de mest uttalade vänsterextrema krafterna.

Därefter var steget inte långt att steg för steg tillämpa lagen på de liberalmarxistiska krafternas representanter i riksdagen. Kampen underlättades även här av den generella bestämmelsen i den nya lagen om upplysningsskyldighet till polis och riksstyrelse, så att de senare hade rättighet att inhämta all tänkbar information rörande våldsbejakande extremism från såväl myndigheter som enskilda. Därigenom kunde omdaning ske på ett nästan helt och hållet ordnat sätt, precis i enlighet med den gamla svenska traditionen av samförstånd och rättsligt ansvar.

Som du vet var vägen sedan banad för att vi äntligen förmådde återupprätta den sanna riksdagen, en riksdag som verkligen representerade folket – allmogen. Tack vare det slutgiltiga omintetgörandet av de liberalmarxistiska folkfienderna under rötmånadshändelserna 2036 – frid över de nationella martyrernas minne – återgick vi till slut till den verkliga historiska ordningen. Den ordning där riksdagen – såsom organisk sammankomst av folk och här – möter riksstyrelsen genom allmänna folkmöten på Mora äng varje vår och höst. Där informationen löper direkt mellan folk och riksstyrelse.

Stockholm den 13 göjemånad 2044

Liam af Petersen

Riksfogde, departementet för folklig demokrati och nationell kommunikation

SVAR – Anna-Sara Lind

Bäste riksfogde,

Nog är det förunderligt hur historien upprepar sig. När jag tog del av ditt brev så var det som att jag reste genom tiden. Inte bara de decennier som mitt eget liv fått uppleva men också århundraden av erfarenheter som ”allmogen” samlat på sig. Och är det inte förunderligt att man på så många platser, vid så många tider upplever liknande fenomen? Vissa frågor är eviga verkar det som... och makten över informationen är ytterst en fråga om konstitutionalism och samhällskonstruktion verkar det som när man läser ditt brev.

Frågan är dock om du skriver om vår grundlag som en grundlag för alla i Sverige. Nog tror jag att du har rätt i ditt påstående om att ”författningen i Sverige under den tiden var såväl före sin tid som efter sin tid”. Är det inte precis så med författningar? Att de skrivs i en tid för att hålla i en annan samtid? Samtidigt som vissa saker, till exempel makten över informationen, är tidlösa och eviga. Vår grundlag framhålls i ditt brev som tidlös, organisk och verkligt svensk. Det var också grundlagen vi hade dessförinnan. 1809 års regeringsform byggde på tanken om maktindelning och kom till i en tid när det gungade i maktförhållandena i Europa. Maktindelningstanken i grundlagsstadgad form höll fram till en bra bit in på 1900-talet. Formellt höll den väldigt länge. Men i praktiken var det en annan sak. Parlamentarismens genombrott, kvinnlig rösträtt och de samhällsomvälvande händelserna på 1910-talet lede till att vi under ett halvt sekel hade en prydlig grundlag med en kodifierad maktindelning men som i praktiken inte följdes. Riksdagen, kungen och regeringen – ja alla de centrala konstitutionella aktörerna hade enats om att grundlagen skulle göras om. På sikt alltså... Det tog 50 år innan folksuveräniteten som ju gällde i praktiken också blev den grundlagsstadgade normen... På det sättet var nog historien svensk. Det fanns annat att syssla med i samhället än att fixa en med verkligheten överensstämmande grundlag.

Domstolars självständighet är en central fråga som drabbat folket och de mest utsatta under århundradena. Osjälvständiga domstolar, för nära sammanbundna med den styrande makten, har plågat folk, skapat oro och förtvivlan under århundradena. Den skepticism gentemot domstolar som framkommer i den femte republikens konstitution är inte förvånande. För starkt grundlagsreglerade domstolar är inte önskvärt när dessa varit verktyg i förtryckarens händer... Folkets

Veckobrev till Sveriges allmoge

centrala position är också där ett mantra mot den självständiga domstolen. Och i Sverige har vi inte tagit några större kliv om din historieskrivning är korrekt...⁷ Så kommer vi (åter) att få en grundlag för alla – även för allmogen? Det här måste ju riksfogden ta ställning till och ta upp till samtal med andra som utövar offentlig makt.

Jag vore tacksam om riksfogden och de som omger honom i alla fall kunde se till det allra mest centrala i det vi kallar för rättsstaten och konstitutionalism respekteras. Likhet inför lagen och inte i lagen är jämlikhetens utgångspunkt och fundamentet i rättsstaten. Att dessutom erkänna att folket inte är ett utan att dess stämma också inkluderar röster från (demokratiska) minoriteter är en nödvändighet. Makten över informationen är därvidlag helt central för både innehållet och legitimiteten i maktutövningen.

Bästa hälsningar,
En person i allmogen

---

⁷ Se dir. 2020:11 Förstärkt skydd för demokratin och domstolars oberoende.

3. Rikard Friberg von Sydow: Till Makthavaren Privatpersonen

Rikard Friberg von Sydow

Brev till makthavaren privatpersonen,

Hej folk i allmänhet! Eller du enskilde i synnerhet kanske. Som har makten över stat och samhälle genom demokratin. Varför vill du begränsa andras rätt att samla information om dig? Ja, men det är väl självklart kanske du svarar – om ni samlar på er en massa information om mig så kan ni göra allt möjligt läskigt. Jo, jag kan ha viss förståelse för det. Både när det gäller politisk övervakning eller när din identitet utnyttjas av kommersiella intressen. Men tänk om du i allmänheten är brottsling, politiskt aktiv, i en maktperson osv? Om jag inte får spara information om dig så får jag ju inte göra det om någon annan?

Men jag äger ju mina personuppgifter!? Gör du? Det är nog svårt att påstå att det är på det viset. Så gott som allt det som internationellt ibland kallas ”public semantics” dvs personnummer, namn, gatunummer och annan uppmärkning av verkligheten skapas och finns inte på grund av dig som privatperson. Oavsett om du identifierar dig med den. Den är skapad av offentliga organisationer. Du har fått den, men det är inte direkt svårt att mena att du fått den med vissa speciella villkor. Som både kan vara till din fördel och din nackdel.

Om vi inte får spara och bevara information om dig – vad händer då? Ja, du kan ju glömma den där undersökande journalistiken som du gillar så mycket. Det kommer också bli väldigt svårt för privatpersoner – som dig själv – att ta reda på saker om folk runtomkring dig. Dagens pressetik har lett till att vi i stor utsträckning inte ser namn på gärningsmän och offer i artiklar om brottslighet. Självmördare presenteras inte med namn i pressen och händelser med stor betydelse för flera människor rapporteras som ”olyckor” och tågforseningar? Till fördel för vem? Den korta känslan av att slippa veta vad som hänt – eller slippa se sin an-

Till Makthavaren Privatpersonen

höriges namn i tidningen byts mot en lång känsla av ovisshet. Grunden i en väldigt inkluderande syn på vad som är privat. Är du privat när du ställer dig på tågspåret för att avsluta ditt liv? Nej. Du skadar inte bara dig själv utan en hel omvärld med förare, poliser, dina anhöriga, eventuella förbipasserande och andra. Genom att inte skriva om detta skapar vi eventuellt för vissa ”en skön kort sanning” om en händelse. Vi ignorerar den långa sanningen – historien – delar som definierar oss som människor. I början av nittonhundratalet skrev man fortfarande ut självmördares namn i pressen. En släkting jag växte upp med kunde ibland uppfattas som lite underlig. Min farmors kusin. Det dröjde till vuxen ålder, långt efter att hon avlidit, som jag fick en förklaring till att hon var lite speciell. Född som oäkting med en mamma som senare begick självmord. Om vi utgår från vad som noterades i folkbokföring och samtida press så hittar vi detta.

28	11	1	Auna Maria Vultman	83	13	1	Dränkning, Sinnessjuk
			Sinnessjuk, Degerfors	7			99 I B

Klipp ur dödbok för Degerfors församling 1926. Namn, födelse- och dödsdatum, dödsorsaker (dränkning, sinnessjukdom).

60	Mar	24	0	Auni Fridborg	Fader: Okänt	907	1207
				(oäkta)	Moder: Auna Maria Vultman		83

Klipp ur födelsebok för Degerfors församling 1911. Namn, status, moderns faders yrke.

Den försvunna återfunnen död.
KARLSKOGA, torsdag.
T.T. 42-åriga Anna Maria Luthman från Ramshöjden, Degerfors, som försvann från sitt hem natten mellan den 1 och 2 maj, har på torsdagen återfunnits som lik i Letälven, strax söder om hemmet. Den omkomna, som under fyra års tid periodvis varit sinnesslö, har, av allt att döma, själv sökt döden.

Dagens Nyheter, 1926-05-28

Det här är helt klart vad som skulle kallas för känsliga personuppgifter utifrån Datainspektionens definition. Men bevarade och idag offentliga så är de den enda nyckeln till min egen släkthistoria – för att förstå människor som levde före mig och som jag har ett naturligt band till genom släktskap. Den enda möjliga nyckeln. Hade den inte funnits kvar hade jag inte fått veta detta. Dessutom är informationen vaktad av en statsbildning som bevarat den. Det är inte en kränkning – det är ett privilegium.

SVAR – Rikard Friberg von Sydow

Bäste broder Rikard!

Det ligger helt klart en del i vad du säger! Inte så underligt – du påstås ju vara någon form av expert på sånt här. I och för sig på den där tokiga vänsterhögskolan “Södertörn”. Vi har ju läst om alla konstiga åsikter som kommer därifrån! Men men. Du är väl värd ett svar i alla fall.

Nu ska vi väl inte förklara våra åsikter med hjälp av abstrakta teorier, när du kommer här med personliga exempel. Men i alla fall: Har du läst vad han Hegel (eller ”hen Hegel” kanske? Din Södertörns-radikal!)? Det där om tes – antites – syntes? Vi kanske är på antites nu? Vi kanske blir på syntes senare? Det kan ju vara så att allmänhetens åsikter om det privata och det offentliga ändras över tid. Eller vad tror du? Vi i allmänheten har i alla fall märkt att åsikter ändras över tid. Våra mammor och pappor har gamla mossiga åsikter – och våra ungdomar har nya tokiga åsikter. Det har med utveckling att göra. Den går framåt! Tes – Antites – Syntes! Om du är något form av avantgarde så kanske vi kommer fram till dig till slut.

Men, om vi ändå ska komma med ett personligare exempel. Det har ju hänt så mycket under 1900-talet. Vi i allmänheten har ju varit hos doktorn exempelvis. Vi har gått dit massor under 1900-talet eftersom vi i Sverige fick mycket bättre sjukvård under denna period. Och sjukvården har skrivit ner så mycket om oss. Först var det bara läkare och kanske barnmorskor som skrev i sina små böcker. Sen blev det tjocka akter i sjukhusens källare. Fler och fler började skriva – Psykologer – Sjuksköterskor – Arbetsterapeuter – Sjukgymnaster. Det blev så mycket text. Och den handlade om oss – om vårt själsont och våra hemoröjder. Sådant vi inte ville att grannen skulle veta. Och om det inte vore nog! På sextio-talet började forskare komma på att de ville lägga in allt detta på data. De började så smått med att klippa hålkort för att kunna räkna på vissa sjukdomar. Sen kom datasystem på band för att hålla reda på personuppgifter. Alla som skrev in sig på de stora lasaretten. Försäkringsbolagen var med – ett av de första företagen att ge stipendier för forskning om vårddata var faktiskt Folksam redan på 1960-talet. De gav faktiskt ut de första debattböckerna kring vårddata med! Inte undra på att vi drog öronen åt oss! Tillslut fram på 1990-talet så fanns fullständiga journalsystem på data hos flera sjukhus i Sverige. Och nu hos nästan varenda ett. Jättebra för att man kan läsa i sin journal i mobilen – Jättedåligt om det missbrukas på något sätt.

Sen är det här med de stora utländska företagen. Nu vill vi inte mena att allt från utlandet är dåligt – men vissa saker är ju lätt överdrivna. Inte skulle någon bete sig som de där Kardashians i TV här i Sverige? Nej, sånt överdrivet håller vi inte på med här. De har ju stora företag i utlandet som gräver data. Det är det nya guldet säger de. Du kan klaga hur mycket du vill på GDPR, men har du hört talas om inmutning? Som företag måste göra innan de får gräva en gruva? Om data eller information eller ”content” (kåtent) som vissa säger, verkligen är det nya guldet, då måste vi ha regler om hur inmutningen ska ske. Du vill ju inte att någon kommer och gräver i din trädgård! Jaså, du bor i lägenhet? Ja, det är ju så ni storstadsbor har det. I alla fall. Lika lite som att någon vill ha sin trädgård uppgrävd så vill någon ha sin sjukjournal uppgrävd i jakt på det nya guldet. Så det är bara för dig att backa bakåt och ta det piano. Så får vi se vad framtiden bär med sig.

Tuus

Makthavaren Privatpersonen

SVAR – Cecilia Magnusson Sjöberg

Resonemanget i det brev jag fått från dig är lite knepigt att följa. Går det verkligen att såsom du gör klumpa ihop all information som en enhet? Behöver vi inte skilja mellan harmlös information å ena sidan och integritetskänslig information å den andra? För att illustrera så en gång en gammal myndighetschef att om det inte regnar så behövs det inget paraply...

Jag förvånas också över att det ska vara så svårt att förstå att ägande som problemlösningsmetod inte är något särskilt bra (juridiskt) koncept här. Till problembilden hör ju även sådana aspekter som att också grundläggande data om en person kan vara skyddade – sekretessreglerade – av säkerhetsskäl. Jag gillar samtidigt din observation rörande hur pass lite integritetsskydd diskuteras i termer av att slippa veta vad som har hänt i ett visst sammanhang. Här aktualiseras återigen en intressekonflikt mellan den dataskyddsprincip som går ut på uppgiftsminimering och den motstående rättigheten att få reda på vad som har hänt (rätten att få vet, ”the right to know”) å den andra. Detta med tes, antites och syntes framstår som en närmast orubblig struktur, men behöver det verkligen vara så?

Ett annat aktuellt område rör hälso- och sjukvården som har gått från fysiska besök till digitala, en omställning av stora mått. Tänk bara på alla appar som florerar i dagens samhälle och som kan användas för alla möjliga typer tillämpningar. Här skulle det gå att problematisera ytterligare. Trots makten över informationen i form av mina egna patientdata och digitala journalföringssystem så fungerar flödena inte, varför då kan man fråga sig?

Till sist vill jag slå ett slag för offentlighetsprincipen som verkar närma sig ”bäst före datum”. Jag som Makthavare Privatperson har fått nog av nyfikna grannar, kommersiella aktörer och myndighetsutövning. Kort och gott nu är det min personliga integritet som gäller.

Makthavaren Privatperson

4. Cecilia Magnusson Sjöberg: Användningen av informations- och kommunikationsteknik

Första brevet

2050-01-01

Till Visdomsministern, om det funnits någon sådan

Jag vet att Du och Dina ministerkollegor för data, information och kunskap är mycket upptagna. Trots detta gör jag anspråk på din tid inför övergången till det postdigitala samhället. För att markera betydelsen av mitt budskap använder jag mig av en förhistorisk metod för kryptering, dvs. hand på penna och papper.

Härnäst följer några reflektioner kring vad utvecklingen och användningen av informations- och kommunikationsteknik fört med sig och vad makthavarna enligt min mening behöver ta till sig. Inom ramen för din överordnade roll förmodar jag således att du har fått tillräckligt med kollektivt utrymme för digital utvärdering av det som skett inför vad som komma skall.

(a) Data

Saneringsarbetet efter EU:s allmänna dataskyddsförordning pågår alltjämt. Tolkeningen och tillämpningen av GDPR (General Data Protection Regulation) havererade som bekant fullständigt efter de trettio första årens försök att skapa regel efterlevnad. Det visade sig efter diverse avancerade analyser att såväl skälen (de s.k. beaktandesatserna) som artiklarna innehöll så många vaga och mångtydiga begrepp med anknytande regler att det resulterade i alvarlig normafasi hos ett stort antal berörda tillämpare i det praktiska rättslivet. Medborgarnas tillit till lagstiftaren försvann nästan helt. Och inte blev det särskilt mycket bättre genom efterföljande regleringar av bland annat kunstig intelligens.

Användningen av informations- och kommunikationsteknik

Det som fick droppen att rinna över får nog ändå sägas vara de samarbeten som EU:s (Effektiva Unionen) regeltmakare var involverade i. Formerna varierade men bestod vanligen av tjocka definitions kataloger som barn och ungdomar var skyldiga att lära sig utantill för att klara av olika obligatoriska tester. Det var den tidens så kallade träningsdata, valideringsdata och testdata med anknytande algoritmer (och modeller) som var i fokus. Under denna tidsperiod ökade faktiskt intresset hos allmänheten för användning av metadata både som letadata och som vetadata, En historisk kvarleva som nu kan tyckas lite lustig är att sökresultat fortfarande kan flöda i termer av dom-, domare-, domherre-.

Här behövs en kalibrering av värdegrunder såsom skydd av personlig integritet genom dataminimering å ena sidan och en rätt att med hänvisning till yttrande- och informationsfrihet få del av bevarade data å den andra. Det handlar om att förstärka rätten att få reda på vad som kan ha hänt en människa baserat på en skyldighet för ansvariga att komma ihåg och dokumentera.

(b) Information

Tillgång till information i bemärkelsen innebörden av data är tilltalande i flera olika avseenden. 'Mycket vill ha mer' är ett uttryck som den tidigare tidens internet utgör ett gott exempel på. Framväxten av en global kommersiell informationsordning genom virtuella aktörer manade under en kortare period till eftertanke. Alla mer genomgripande försök att reglera de nätbaserade informationsflödena misslyckades dock. Precis som många beförde kvarstod problem med att styra samhällets kritiska infrastrukturer genom kontrollerad informationsförsörjning, men då inte på grund av avsaknaden av regler utan snarare överflöd av desamma.

I det digitala kölvattnet följde en sårbarhet av sällan skådat slag. Baserat på militära grundvalar behövs nu en massiv säkerhetsjuridisk ansats för att komma till bukt med inte minst lex General, dvs ett förhållningssätt som kom att bli alltmer vanligt hos generaldirektörer i den offentliga förvaltningen runt millenniumskiftet. Då växte det nämligen fram en chefsideologi baserad på synsättet att föreskrivna säkerhetslösningar utgjorde ett önskat avbrott i en annars effektiv verksamhet och att det därför var motiverat att de facto bortse från sådan hämmande lagstiftning.

(c) Kunskap

Kunskap är intimt förknippad med det som sedan lång tid går under beteckningen AI i bemärkelsen artificiell intelligens. Utan att gå in på olika tekniker och metoder kan vi konstatera att det än idag är utmanande med autonoma och föränderliga (dynamiska) algoritmer som används vid maskininlärning baserad på stora datamängder (s.k. Big data). Ansvarsfrågorna är också fortsatt angelägna och bara delvis lösta. En särskild utmaning är den s.k. ejjag-doktrinen som under lång tid fått allt starkare fäste i samhället och som förenklat går ut på att till varje pris uppnå ansvarsfrihet. Särskilt våra digitala jurister – en typ av digital person som kan jämföras med fysiska och juridiska – är tilltalade av denna ansats eftersom den öppnar upp för relativt sett kraftfulla AI-baserade förhandlingar som tillgodoser robotarnas lystmäte.

Här behövs något så exklusivt som visdom! Mycket fokus har historiskt sett varit inriktat på att utreda digitaliseringens inverkan på infrastrukturer för databehandling, informationsförsörjning och kunskapshantering. Men hur finner vi kunskap som kan utvecklas till klokskap, vilken i sin tur kan ligga till grund för förädlad visdom? Frågan är med andra ord om tiden nu är mogen för ett mer komplext förhållningssätt som kan ligga till grund för nya suprastrukturer på vår vandring i digitala landskap.

Svar emotses tacksamt,
CecMagSjo123

Andra brevet

2050-07-01

Till eventuella Visdomsministern igen,

Så roligt att vår korrespondens kan få fortsätta och då genom en ny version av mig själv!

Användningen av informations- och kommunikationsteknik

Först vill jag tacka för återkopplingen i form av både råd och dåd när det gäller min egen digitala existens. Vidareutvecklingen av de numera historiska träningsapparna har nog fört med sig en hel del gott trots de alltmer svidande integritetsintrången.

Vid vårt förra meningsutbyte var hållpunkterna data, information, kunskap och visdom med tanke på er interna ansvarsfördelning på ministeriet. Nu kommer jag istället att dela en del funderingar med utgångspunkt i en tidsdimension knutet till dåtid, nutid och framtid.

(a) Dåtid

Dåtiden får sägas ha varit en rätt omtumlande tidsepok. Det växte fram AI-delegationer och kommissioner en masse. Finansiärer som Bergwallen, Bergsöder, Nivova, Weärr och Arji präglade i mångt och mycket forskning och utveckling under denna period. Minister Slugeman gjorde ett särskilt starkt avtryck genom att driva igenom ett lagförslag om äganderätt till personlig information i form av ”Dataägendelagen”, DÄL.

Det var vid denna tidpunkt som den svenska offentlighetsprincipen började monteras ned mer systematiskt. Detta kan nog så här i efterhand uppfattas som väl radikalt, men det visade sig vara ett ändamålsenligt tillvägagångssätt för att genomdriva den relativt nya principen om allas data till alla (ADA). Tidigare närmast förhistoriska försök med s.k. öppna data fick aldrig något riktigt genomslag eftersom det inte fanns någon övergripande global standard för informationshantering utan flera olika. Intressemotsättningen i förhållande till DÄL fick inte heller någon egentlig lösning under denna period.

(b) Nutid

När det visade sig att kultserien Black Mirror var en dokumentär och inte någon fiktion blev det påtagligt att vi befinner oss i en ny form av realtid. Fler tecken på detta är att den artificiella intelligensen hela tiden blir smartare i riktning mot singularitet, dvs. generell AI som inte är applikationsspecifik. Spelar juridik alls roll i ett sådant samhälle kan man undra?

Från att sedan urminnes tider ha utgjort en reaktiv konfliktlösningsmekanism upplevde vi en kortare period när juridiken fungerade alltmer proaktivt. Detta visade sig särskilt i samband med digitaliseringen och den anknyttande automatiseringsanpassningen av lagar och andra bestämmelser. Eftersom numera i princip

allt kan skapas och återskapas håller juridiken på att få ännu en ny roll när inget är förgängligt och alla former av händelser och bevis med mera går att framkalla återigen.

Den nutida juridiken har snarast fått karaktären av en kreativ juridik där jurister verkar ha allt mindre att tillföra. Istället bejakas juridik i allt större utsträckning som en konstform i sig, motsvarande andra välkända kulturyttringar. Detta leder oss in i den nästkommande framtiden.

(c) Framtid

Det är förstås något utmanande att mitt uppe i själva framtiden, som i sig utgör en dynamisk tidsdimension, reflektera över densamma. Vi kan i varje fall konstatera att det digitala inte längre är det normala utan snare något ovanligt.

Visserligen var det ett genombrott för rättssäkerheten och affärlivet när konceptet digital person introducerades som ett komplement till 'fysisk person' respektive 'juridisk person'. Ansvarsfrågor som tidigare fallit mellan stolarna med risk för att enskilda och företag skulle lida rättsförluster blev plötsligt hanterbara. Behovet av och nyttan med en ny rättsfigur som baserat på olika kombinationer av algoritmer kunde erkännas exigibilitet (verkställighet) visade sig efter viss initial tvekan vara stort.

Framtidens samhälle lär vi dock snarare finna bortom det traditionella digitala informationssamhället och då i det biotekniska med behov av företrädesvis väl fungerande ekosystem istället för rättssystem.

Fokus i rättssamhället verkar med andra ord inte längre vara normgivning och rättstillämpning med sikte på rättsskipning. Istället är biosäkerhet den kritiska framgångsfaktorn. Till skillnad från läget vid vår tidigare brevväxling finns glädjande nog betydligt bättre insikter om sårbarheter och korrelerande säkerhetsåtgärder. Behovet av att låta tekniken återigen få samspela med juridiken visar sig samtidigt genom att båda disciplinerna önskar undvika "bugs" i såväl i datorprogram som bland genmodifierade grödor.

Svar emotses tacksamt även denna gång,
CecMagSjo456

Tredje brevet

Flex: 2050-12-31

Till Visdomsministeriet,

Förevarande brev är författat i dynamisk tidsålder av den senaste men inte sista versionen av mig själv. Ett par reflektioner kring hållbarhet i det digitala ekosystemet får inleda. Därefter riktar jag blicken mot några SAQ:er, det vill säga Seldom Asked Questions. Jakten på den så kallade försvunna länken hör till det avslutande partiet. Den observanta kan notera att texten är ställd till Visdomsministeriet och inte till Visdomsministern denna gång eftersom makthavare numera bara kan förekomma i kollektiv form.

Hållbarhet inom det digitala ekosystemet

En fråga som varit föremål för mycket diskussion rör övergången från bokstäver till akronymer. Det är främst på låg individnivå som oro för att makten över informationen förskjuts ytterligare från människa till samhället i stort med åtföljande distansering som konsekvens. En förklaring till oron är som bekant att bara vissa förkortningar är tillåtna inom en viss sektor. Nedan ges en illustration på hur basen för en fastställd digital etikett kan se ut i form av en ”Privacykjuars”:

AC (After Corona), AGI (Artificial General Intelligence), ANI (Artificial Narrow Intelligence), BC (Before Corona), CPDP (Computers Privacy and Data Protection), DPbDD (Data Protection by Design and Default), DPIA (Data Protection Impact Assessment), EDPB (European Data Protection Board), EDPS (European Data Protection Supervisor), FAQ (Frequently Asked Question), GDPR (General Data Protection Regulation), PET (Privacy Enhancing Technology), SAQ (Seldom Asked Questions).

IMY: to be classified “Integritetsskyddsmyndigheten”/ I Miss You/

Hållbarhet genom Seldom Asked Questions

Frequently Asked Questions utgör förenklat den mest förekommande delen i begreppsparet FAQ och SAQ. Låt oss dock något nyfiket exemplifiera kort sådant som uppmärksammas mer sällan.

Det finns en hel uppsjö av numera fridlysta politiker på de digitala härbärgena runt omkring utan att någon verkar ställa sig frågan varför de egentligen befinner sig där såsom skyddade subjekt? Historiska brott och förseelser handlar det ju inte om. Kan det snarare vara behovet av politikerskydd i samband med att (digitala) datorer har hanterats respektlöst av (biologiska) pratorer, dvs. människor, som inte förstått hur pressande det varit för robotar att behöva underordna sig retorik i form av oändliga monologer och bara i något enstaka fall dialoger? Inslaget av politiker i det omgivande samhället är dock så pikant att det uppenbarligen föranlett fridlysning.

En annan SAQ rör spridningen av digital skam och inte minst de digitala samverkansplattformarnas förbannelse. Hur kunde det bli så att oreflekterat knappande på plast och plåt blev högstatus? Hur kunde man tillåta utrotningen av den så kallade dunsfaktorn, dvs. när en så kallad bok åker i golvet eller motsvarande och det låter olika mycket beroende på hur många textsidor som omfattas? (Ivrigt påhejat mätvärde av en kollega.) Vad händer timewise med alla minuter och sekunder som tickar på och genereras när klockan nästan är heltimme, halvtimme eller prick och alla väntar på att få börja mötet (historisk fortleva)? Är det sammantaget alls möjligt att skilja mellan humaner, hybrider och digitaler (en form av digital person, se ovan)?

Hållbarhet under jakten på den försvunna länken

Bidraget till denna Brevbok kommer att avslutas kortfattat. Inte för att själva temat på något sätt och vis skulle vara uttömt, tvärtom. Ett hållbart resonemang – nåja – i en fiktiv miljö som denna behöver till sist rundas av. Avsnittsrubriken får axla den rollen. Vi har väl alla någon gång tappat bort en länk eller två och satt igång att söka reda på den. I jakten på den försvunna länken lurar dock många faror som bara kan övervinnas genom en stark strävan efter det existentiellt fruktbara. Visdomsministeriet har med andra ord många olösta problem att ta tag i. Det handlar bland annat om ohälsa i form av plattform fatigue, share scream-attacker, och apotek för alla. Jag vill också passa på att varna dig själv för de allt fler obehagliga fingertoppstju-

Användningen av informations- och kommunikationsteknik

varna som bokstavligen stjälar din identitet. Lite mer upplyftande är samtidigt utvecklingen kring bland annat icke binär digitalisering. Glöm dock inte att 'to be or not to be still calls for an eID'.

Slutligen, kan det i princip alltid behövas uppmärksamhet när avancerad och kraftfull teknik tillförs en viss verksamhet. Ett sätt att hantera detta inslag i samhällsutvecklingen är genom framväxten av nya yrkesroller. Låt oss här bara nämna ett par få. Rättsutvecklare när den vanliga juridiken inte räcker till för att koda vaga begrepp och mångtydiga regler i lagtext. Integritetsskyddare som tar sig an både individers integritetsskydd och samhällets nyttjande av personliga data. Dataöppnare med uppgift att beakta tillämpliga regelverk med sikte på öppenhet, transparens och vidareutnyttjande. Tekniktolkar fyller en funktion som intermediärer mellan teknikleverantörer och teknikkonsumenter. Säkerhetsagenter i sin tur spelar en aktiv roll i samband med riskminimering och riskhantering.

Svar förväntas ej

CecMagSjo789

SVAR – Lina Rahm

Kära CecMagSjo123

Tack för ditt brev. Ministeriet för data, information och kunskap är för närvarande under rekonstruktion sedan det uppdragats att Visdomsministern troligen är en ”bugg” i systemet. Det tycks som att en mikrosekundskort snedkoppling på intranätet kan ha resulterat i att de intelligenta systemen autonomt producerade en helt ny ministerpost. Hur visdom relaterar till data, information och kunskap är ännu inte helt klarlagt. Dessutom är det inte helt uteslutet att Dataministern, Informationsministern eller Kunskapsministern är de faktiska ”glitcharna” i systemet. En utredning är tillsatt. Vänligen låt mig redogöra för utgångspunkten.

Digital teknik framstår ständigt som ny och revolutionerande och åtföljs därför också av upprepade debatter kring farhågor och förhoppningar⁸. Som ett exempel, i relation till personlig integritet uttrycktes under tidigt 1970-tal en oro att all datoriserad information om en individ skulle skapa en så kallad ”dataskugga” och att det fanns risk för att denna dataskugga skulle användas som ersättning för den fysiska individen i ett framtida datoriserat samhälle. Om dataskuggan behandlades som en sann representation riskerade det alltså medföra en förvrängning av världsbilden. Dataskuggan var likt Platons sinnevärld bara en blek och felaktig kopia av den verkliga världen. Faran med dataskuggan var alltså att den reflekterade en felaktig bild av världen men *utgav* sig för att vara sann.

⁸ Att datorn tar bort jobben är exempelvis ett återkommande tema. Bild från *Källa*, nummer 13, 1981.

Data är enheter av något. Information är enheter som är *meningsfulla* för mottagaren. De är tolkningsbara. Annars är det inte information utan brus. Makten över informationen är därför makten över *meningsfull* data⁹. Meningsfullheten definieras här av mottagaren. Meningsfullt är något när det är av betydelse. Alltså när informationen är nyttig. När den fyller en väsentlig funktion. Makt är handlingskraft. Makt är kapaciteten att driva igenom sin vilja. Makten över informationen är därför möjligheten att driva igenom sin vilja med hjälp av små enheter

av världen som är nyttiga för den som utövar makten. Med andra ord, det är att skapa önskade effekter genom att sätta samman delar av världen på ett sätt som är värdefullt för att producera dessa önskade effekter. För att skapa dessa data som sen blir meningsfull information, behöver vi definiera vad som räknas som data. Alltså, vilka kvantiteter, tecken eller symboler i världen som blir data. Data är därmed alltid partisk. Ett föreställt sätt att motverka partiskheten har länge varit att öka mängden data. Om allt och alla är data—då är den representativ eftersom data då *är* världen. Inkluderingsmekanismer har därför ofta handlat om att få fler (olika) grupper människor att samla in data men också bli föremål för datautvinning. Retoriken är att mer data inte bara är mer utan *annorlunda*. Ingen får lämnas utanför för då blir datamängden snedvriden, så är logiken. Men det bygger på tanken att data och information kan separeras. Om data är meningsfull information och information definieras av mottagens nytta, då är meningsfull data alltid partisk. Den enda data som inte är partisk är således den som inte kan användas; smutsig data och brus—grus i maskineriet. Det avvikande är inte tjänligt. Det avvikande är inte tjänligt. Därför måste avvikelser antingen exkluderas eller tvättas så att det bli passande. Big Data är missvisande begrepp eftersom det snarast är Funktionsduglig Information det är fråga om. Datalogiskt tänkande är nyttogörande av data. Datalogisk kunskap är således förmågan att omforma problem (och data) så att de kan lösas av en dator. Behärskandet av denna kunskapsform är att befinna sig inom ramen för problemlösning

⁹ Se illustration av vanlig informationskanal från *TCO-tidningen* årgång 13, nummer 9, 1959.

muleringsprivilegiet. Makten att bestämma över vad som är problematiskt. Utvinnandet av data och skapandet av information är nämligen regelstyrkt. Problem/lösnings konfigurationer ordnar relationen mellan data och information. Resonemanget ovan legitimerar Data- och Informationsministrarna som politiska poster och därmed kan de inte enbart beskrivas som buggar i systemsamhället (de är mer 'features'). De är alltså integrerade funktioner i datasystemen på samma sätt som det visat sig att rasism, sexism och utsugning av arbetare förklarar arkitekturen av datalandskapen. De upprätthåller en viss önskad ordning¹⁰.

Därför är maskiner för automatisk databehandling inte verktyg, eller ens maskiner. Datorer är alltså inte beskedliga redskap som kan användas till det ena eller andra utifrån Data- och Informationsministrarnas direktiv. Detta eftersom datorer påverkar inte bara en enskild arbetsuppgift eller handhavande så som ett verktyg kan, eller inte kan, göra. Datorer förstås bättre utifrån sin systemiska karaktär. Det kan alltså likställas med en *utförandeform* för mänskligt liv. Digitaliseringen innebär därmed också en förändring av mänskliga villkor. Eftersom vårt sätt att tänka och vara är en effekt av de materiella premisserna vi lever i, och eftersom datorer förändrar våra omständigheter får det också ideologiska konsekvenser—det påverkar vårt medvetande. Behärskandet av en viss sedvänja kräver således inte bara ett visst agerande utan också ingående kännedom av dess sociala överenskommelser. Det är här kunskap kommer in. Det vill säga för att begripliggöra och bli begripliggjord i olika situationer krävs förtrogenhet om världen. Kunskap blir här alltså ett sätt att hantera och upprepa (men också omforma eller omdirigera) de regler, ritualer, förfaranden och system som gör upp vår livsvärld. Kunskap opererar som dominansmakt. I förhållande till de inneboende politiska aspekterna av data och information som diskuterades tidigare kan således Kunskapsministern förstås som den instans som kontrollerar eller hanterar regelsystem för databehandling. Dessa regelsystem utgör livsformer vilka distribuerar rättigheter och skyldigheter. De förflyttar således ansvar. De beräknar ansvar. Nyttigheten består i att organisationen vet hur den ska operera; vem som bär ansvaret. Ejjag-doktorinen som du nämner är alltså inte ett resultat utan en utgångspunkt. Du skriver i ditt brev att ”

”Framtidens samhälle lär vi dock snarare finna bortom det traditionella digitala informationssamhället och då i det biotekniska med behov av företrädesvis väl

---

¹⁰ Hicks, M. “A Feature, Not a Bug”, 2017. Online: <http://www.technologystories.org/a-feature-not-a-bug/>

fungerande ekosystem istället för rättssystem.” Problemet är att i det (eko)teknologiska tillståndet¹¹ utgör dataskuggan av dig på grottans väggar den meningsfulla verkligheten för makten. Det är inte en konstruktion i folkflertalets tjänst.

Digital data betraktas som särskild värdefull data. Digital data ses som förmer data men därmed också farlig data. Den blir något som regleras, ägs och ha makt över. Dina digitala spår beskrivs vara information om dig. Information som kan komma i orätta händer. Dina statusuppdateringar fyller plattformar med värde som kan generera ekonomiskt värde (för några) och kanske även för dig. Det sägs att det finns en professor någonstans som utkonkurrerade en annan professor på grund av mängden digitala följare—ett mätvärde som sågs indikera hög samhällelig påverkan. Det kan förstås vara en råttan-i-pizzan-skröna.

Det leder mig fram till existensen av silverfiskar. Silverfiskar är urdjur. Fast förr var de mycket större. Nu är de små men också de vanligaste insekterna inomhus. Silverfiskar lever av kolhydrater: konst, böcker, tapeter men också dina hudavlagringar. De är ofarliga renhållningsarbetare eller datadestruktörer, som oskadliggör din biodata du lämnat efter dig. Det finns ingen GDPR som reglerar denna praktik trots att ditt biologiska avskräde avslöjar viktig information om dig. Hela din genetiska kod finns där på ditt badrumsgolv ändå skapar det ingen debatt eller krav på reglering. Det beror på att det är svårt att realisera mervärde av silverfiskarnas arbete. Utsagningsgraden är för låg. Produkten av arbetet tillfaller silverfiskarna själva vilket tentativt tycks forma arbetet som meningsfullt (ytterligare empirisk forskning på silverfiskarnas upplevelser och eventuella intersektionella arbetsdelningsorättvisor behövs dock). Slutsatsen är att algoritmisk alienation kräver nya former av datadestruktion och att data bara är data när den tvingas in i grottekvarnen.

---

¹¹ Se, Hörnl, E. The Technological condition. *Parrhesia*, 22, 2015. 1–15.

SVAR – Oliver Li

Uppsala, 25:e juli 2050

Hej Cecilia!

Jag upptäckte ditt brev för några dagar sedan i en gammal dammig låda vid städningen av ett vindsutrymme på Uppsala universitet. Ja, det har gått drygt 15 år sedan du skrev till visdomsministern, om en sådan fanns. Nu är jag ju inte visdomsminister, en sådan fanns inte då och har heller inte funnits under tiden efter du hade skrivit brevet. Jag håller med om att en sådan borde ha funnits, för det har skett mycket sedan du skrev brevet. Jag tänkte att det kanske ändå behövs ett svar på ditt brev fast det har gått så lång tid, dina frågor är trots allt obesvarade. Så för den lilla stunden som jag tar mig för att svara dig utnämner jag mig själv till *visdomsminister i exil* vare sig det har funnits, finns eller kommer att finnas en sådan. Det är nämligen verkligen så att det som hade behövts då eller kanske ännu tidigare var just *visdom*.

Du inleder ditt brev med att konstatera att du använder en ”förhistorisk metod för kryptering”, nämligen papper och penna. Även denna krypteringsmetod har sedan länge knäckts av våra AI- maskiner. De kan ‘se på’ en handskriven text och inom bråkdelen av en sekund omvandla den till en digital text. Inget var eller förblev hemligt för den som hade tillgång till tillräckligt avancerad teknologi.

Sedan efterlyser du dataminimering som skydd av den personliga integriteten. Visst det hade varit bra, men redan långt innan du skrev ditt brev hade så väl gemene man/kvinna som makthavarna tappat överblicken och helhetssynen. Det var svårt att veta var data skulle minimeras och även hur, eftersom det fanns så oerhört mycket data lagrad på väldigt många olika ställen. Lättare var det att tillhandahålla *bevarade data*. Det fungerade ett tag tills makthavarna insåg faran i att vem som helst skulle kunna ha tillgång till viss data. Det var då makthavarna utnyttjade både sin maktposition och faktumet att nästan alla hade tappat överblicken. Sakta men säkert och smygande begränsades möjligheten att komma åt bevarade data. Vad makthavarna inte insåg var att de själva hade tappat överblicken vilket först ledde till att endast en grupp av välutbildade, välinformerade människor inom stora IT-koncerner hade koll på vad som hände – du nämnde själv aktörer som Google, Microsoft eller Apple – , och vilket sedan ledde till att endast maskiner själva hade koll på vad som var tillgänglig och borde vara tillgänglig.

Användningen av informations- och kommunikationsteknik

Helt riktigt tog du upp ett annat område där det hade behövts visdom; du nämner problemet med att man ”de facto bortsåg från ... hämmande lagstiftning”. Igen gjorde kombinationen av att ha makten (generaldirektörerna i detta fall) och att likväl *inte* ha överblicken eller en helhetssyn att mänskligheten tappade greppet. Lagarna efterföljdes inte och till slut var det inte ens möjligt att veta om lagarna efterföljdes eller inte då alldeles för mycket av informationsflödet skedde bortom överblicken och bortanför människornas kontroll.

Ejjag-doktrinen skapade problem inte endast i förhållande till ansvarsfrihet utan främst i förhållande till klimatfrågor där mänskligheten har manövrerat sig till avgrundens kant. Först ville ingen, sedan kunde ingen ta ansvar.

Utmaningen med självlärande algoritmer, med AGI (artificial general intelligence) eller stark-AI har för länge sedan glidit människan ur händerna. Trots att *principen* i dessa algoritmer går att förstå så överstiger det faktiska användandet av dessa algoritmer vida människans kognitiva förmåga. Ingen vet helt säkert längre vad de nuvarande maskinerna vet eller inte vet, vad de har tillgång till eller inte och var viss data är lagrad.

Ja, för att komma tillrätta med dessa problem så hade det behövts visdom, visdom och mod i ett tidigt skede.

Nu är den enda visdomen som finns kvar att så gott det går hålla sig bortanför intelligenta artificiella system. Så har jag gjort; jag lever så att säga för det mesta i *exil*. Ingen vet längre vem eller vad som *egentligen* styr de artificiella systemen och vad som är deras syfte. Det är som i Goethes ”Der Zauberlehrling”: efter att släppt loss trolldomen utropar trollkarlens lärling i förtvivlan till sin mästare: ”Herr, die Not ist groß! Die ich rief, die Geister, werd ich nun nicht los.” Frågan är vem som är mästaren som ställer allting tillrätta igen. Jag vet inte, jag är ändå endast en tillfällig, självutnämnd, framtida visdomsminister i exil.

Hälsningar

Din Visdomsminister i exil

5. Patricia Jonason : Homo panopticus (handläggare, utredare mm.)

Jag ansöker härmed om att delta i Vårsalongen. Bifogat hittar ni mitt bidrag med titeln Homo Panopticus i form av en collage.

Må många politiker, offentliganställda och företagsledare besöka er utställning!

Hälsningar,
En konstnärlig aktivist

till exempel, socialstöd inte betalas ut till personer som redan har tillräckligt med inkomstkällor eller att personlig assistans inte tilldelas dem som inte behöver det.

Vi ska vara måna om att skattebetalarnas pengar används som sig bör. Om inte annat är det en fråga om solidaritet och om rättvisa.

Vi ifrågasätter alltså inte att ni måste göra utredningar, dock kan vi vara kritiska till det sättet de ibland utförs, i synnerhet när förvaltningsmyndigheter, som utredningsmetod, använder sökmotorer för att på Internet hitta information om oss medborgare.

Denna metod må vara effektiv men den kan vara förödande för medborgarnas privatliv och det demokratiska samhället och ska därmed användas med största försiktighet och med en hög etisk ribba.

Faran med de beskrivna utredningsmetoderna, särskilt om de tillämpas på ett systematiskt sätt, är att vi medborgare omvandlas till *homo panopticus*, eller med andra ord människor som lever i en Panoptikon liknande miljö. Panoptikon är en fängelse typ som Bentham, den berömda engelska filosofen, uppfann i slutet av 1700-talet. Benthams fängelse har formen av en rund pizza med ett väktartorn i mitten. Fångarna som sitter i celler placerade som tårtbitar runt om tornet kan inte se om tornet är bemannat eller ej. Detta skapar en känsla av ständig övervakning.

Detta 1700-tals-fängelse kan användas som en metafor för att beskriva den övervakning som förekommer i dagens samhälle på grund av ny teknisk infrastruktur som Internet och sökmotorer.

Att finnas på Internet – vilket de flesta för tiden gör, åtminstone i ett land som Sverige – blir som att befinna sig i en Panoptikon.

Medborgaren har ingen aning om när man är bevakad och av vem och särskilt vet medborgaren inte när staten och vem inom staten som bevakar.

Homo panopticus (handläggare, utredare mm.)

Den digitala Panoptikon har problematiska karaktärsdrag:

I praktiken lämnar mycket av det vi gör digitala spår på Internet. Det kan vara när vi ansluter oss till en förening eller deltar i ett idrottsarrangemang eller är aktiva i sociala medier. Det innebär att information som skapas när vi utnyttjar vår rätt till självförverkligande och till kommunikation blir lättillgängliga på internet. Och för allt framtid. Den digitala Panoptikon glömmar aldrig!¹²

Vidare är den digitala Panoptikon i stor uträkning icke kontrollerbar. Vi har nämligen enbart i begränsande mån kontroll – i den mening av vi bestämmer – över den information om oss som är tillgänglig på Internet. Ta till exempel den mängd av information som publiceras om oss av kommersiella sajter – såsom information om vilket bilmärke vi har, namn på våra grannar, bild på vår bostad – och som vi inte kan ro över.

Den digitala Panoptikon erbjuder dessutom effektiva kartläggningsmöjligheter. Det är nämligen lätt och effektivt att, med hjälp av sökmotorer, skrapa webben och samla in information om en och samma medborgare. Med andra ord, det behövs bara några klick för att kartlägga en medborgares, brukares eller klientens liv och få fram personliga detaljer som inte är relevanta för ärendet ni utreder.

Slår man ihop den digitala Panoptikons karaktärsdrag så inser man att medborgarnas privatliv är sårbart. Pluralismen och det demokratiska statsskicket kan i sin tur bli drabbade. Vad skulle nämligen hända om vi enbart handlade och betedde oss som om vi ständigt vore övervakade? Då skulle vi inte våga använda oss av våra fri- och rättigheter såsom vår yttrandefrihet, vår föreningsfrihet, vår rätt att delta i sammankomster etc.

Tekniken och den samhälleliga utvecklingen – med nya sätt att kommunicera – bäddar för den digitala Panoptikon. Det är dock ni tjänstemän som i betydande mån avgör om vi ska leva som *homo panopticus* eller ej. Det är ni som har nyckeln till tornet och kan bestämma att bemanna det med rättsligt och etiskt förnuft!

Bästa hälsningar från en medborgare som har sett verket Homo Panopticus på Vårsalongen och rekommenderar alla offentliganställda att göra detsamma.

---

¹² Förutom om informationen aktivt tas bort från webbsidorna, bloggar eller sökmotorernas resultatlistor tack vare utövningen av ”rätten att bli bortglömd”.

SVAR – Isto Huvila

Bästa medborgare,

Jag tror att handläggare och utredare är “tacksamma för dina värdefulla synpunkter” såsom de själva sku skriva. Men om de inte är det, tycker jag att de borde de vara tacksamma. De ska ju se till att alla deras beslut är va-är-det-nu – lagenliga, rimliga, rättvisa och sånt, om ingenting annat. Men det känns inte alltid så himla rättvist ändå. Det är rätt så kusligt att tänka på att de surfar runt och kan hålla koll på dina inkomster, mitt medlemskap i olika föreningar, vilket fotbollslag jag gillar, när du har postat ett foto på dig och dottern på en södernresa och när jag har varit och deltagit i ett talko hos grannen. Lever vi då i ett panoptikon? Kanske. Men jag vet inte. Jag är kanske mer orolig för att det är någon annan som tittar på mig online än de som fattar beslut om jag ska få föräldrapeng eller int. Om de kommer på att jag jobbar från morgon till kväll när jag egentligen skulle vara föräldraledig är det visst lite jobbigt. Nej, jag har förresten inte gjort det. Men är det inte mitt eget fel om jag hade gjort det? Min handläggare kunde ju märka att jag gör det även offline om jag skulle jobba på ett kafé bredvid hennes arbetsplats. Tänker man tillbaka i tiden så var ju en liten landsort det värsta panoptikon. Alla kände ju alla och visste precis när man kom hem, vem man hade träffat, hur mycket pengar det fanns i madrassen och hade man behov av hjälp eller inte. Finns det nån skillnad, va? Visst är det kanske lättare att surfa runt lite här och där i stället av att behöva springa runt på stan. Nej, men jag vet inte. Inte är det kanske så jättefarligt om jag gör det som jag ska och inte försöker lura dem. Och försöker jag göra det, så är det väl mitt fel då eller hur.

Fast nu börjar jag undra om det blir fel om de missar något eller tycker att det som de ser online är något helt annat. Till exempel att jag sku ha fått betalt på talkon hos grannen eller att jag inte hade sparat pengar för ett år för att åka till Rom för att kolla på just den där fotbollsmatchen med sonen. Om jag inte kan förklara mig och de inte tror mig så sen blir det väl fel. Kanske var det ändå lättare förr i tiden när man gick till kommunpamparna och kunde prata med folk som man kände. Eller sen var det ändå just tvärtom. Råddigt blev det ju om man fick gå och försöka prata med dem. Int vet jag. Kanske har du rätt.

Det är väl jobbigt att tappa makten över sin egen information. Fast nu pratar vi ju om information om oss, inte information som vi äger. Visst sku det vara bra om det sku finnas lite gränser till det som de handläggare och utredare får göra och att vi sku också ha lite koll på det vi med. Att de får väl surfa åtminstone lite

Homo panopticus (handläggare, utredare mm.)

men att vi sku veta om det och att de inte fick göra precis vad som helst med det som de råkat surfa fram. Att även om de sku ha makt över information om mig såsom de väl ska ha så att jag sku ha det också.

Hälsar,

Jag

6. Isto Huvila: Den som bestämmer vad information är

1 mars 2019

Hej Du,

Jo jag menar Dig, dig som bestämmer vems information all information är och vem som ska bry och engagera sig med det och när. Jag blir hela tiden uppmanad att skaffa information, bli informerad och fatta beslut om ärenden jag har väldigt dålig koll på. Samtidigt förväntas jag i mitt arbete se till att beakta ‘användarnas’ behov, se till att de blir delaktiga i det som jag gör och ‘empowered’ även om det är ofta uppenbart att de har inga uttryckta behov och att inte alla vill bli delaktiga på något sätt. Hjälp! Jag orkar inte mer.

Jag menar så klart inte att jag eller ni andra inte skulle behöva veta om saker och ting, vara hyfsad informerade och att det skulle vara något fel i att ta i beaktande hur andra människor tycker – särskilt om det som jag jobbar med berör dem. Ändå tycker jag att det är jobbigt att man skulle behöva vara informerad om allt och att alla skulle behöva vara det. Jag är inte intresserad i allt och det finns mycket jag är rätt så dålig på. Jag har inte heller ork eller kapacitet att vara expert på allting och även om jag brukar ha större tillit på andras möjligheter tror jag inte att jag är ensam. Rätt så ofta, när det handlar om information, har jag inte heller några särskilda behov. Det som jag behöver är att få någonting gjort och jag skulle gärna strunta i all information och att veta allt om allt om det bara gick att få saker och ting fungera på något annat sätt.

Nu vill jag inte vara fräck eller något men jag undrar om du har för stor tillit på oss. Eller att du kanske tror att vi människor inte litar eller ska lita på varann tillräckligt mycket så att vi skulle våga anlita någon annan att ta hand om information för oss. Ja, eller då kan det visst vara så att det finns bara skurkar som försöker lura oss. Eller är vi paranoidea och tror att det är så? Eller undergräver kravet på delaktighet vår tillit?

Den som bestämmer vad information är

Leder det att vi ska veta allt och fatta informerade beslut till det att vi blir oförmögna att låta andra göra sitt jobb? Jag är ingen expert i hälsovård men jag förväntas ändå fatta informerade beslut om min hälsa. Okej, i viss mån ska jag visst kunna göra det men jag har ju ingen utbildning så jag kan inte allt. Jag vet inte heller så mycket om hur man jobbar på bank, hur man bokar saker och ting, vilken slags cykel är bäst just för mig, hur man ska undervisa småbarn och mycket annat. Men ändå måste jag på något sätt kunna göra allt eller åtminstone förväntas jag berätta vad jag tycker om allt sådant som i viss mån berör mig men som jag är rätt så dålig på.

Jag skulle vilja att du skulle kunna skriva mig och berätta vad du menar med delaktighet och att jag behöver vara informerad. Hur ska jag vara delaktig och varför och vad är det information som jag egentligen måste ha och finns det något sätt att släppa kravet på att hålla koll på allt. Jag tycker att det är viktigt att jag har tillgång till all information som berör mig om jag skulle behöva, kunna och ha tid att engagera mig med det men jag tycker att det är rätt så onödigt att jag ska behöva göra och veta allt om allt. Och att allt måste vara publicerat online, inte bara tillgängligt om jag eller någon annan skulle behöva ta en titt på något. Jag tror inte att allt det som finns där för mig och handlar om mig är faktiskt för mig eller att det skulle ens vara det. Jag vill kanske också slarva ibland med vissa saker och ting för att på riktigt kunna koncentrera mig på något annat som jag tycker är spännande och viktigt. Jag vill gärna att någon som kan jobbet gör det för min del och att jag kan göra mitt jobb som, jag hoppas, jag kan någorlunda bra. Jag vill inte vara delaktig i allt, jag vill inte ha all information men jag ställer gärna upp att vara delaktig i det som jag kan på riktigt i den mån som jag kan, och i allt detta som jag kan särskilt bra, lovar jag hjälpa dem (er?) andra så gott som jag kan. Jag lovar också hjälpa till att göra den informationen som jag har så tillgänglig för dem som faktiskt behöver det. Men jag skulle så gärna släppa ge eller förmedla det till alla som egentligen inte är så intresserade eller kan använda det på något vettigt sätt. Så hjälp mig snälla du som har makt över vem äger informationen, vem ska ha rätt att säga sitt, vem som ska vara delaktig, hur och när. Och berätta särskilt när jag inte behöver bry mig och ha information.

hälsningar,

IH

SVAR – Oliver Li

1 augusti 2019

Hej IH!

Tyvärr är jag inte den som bestämmer ”vemns information all information är och vem som ska bry sig och engagera sig med det och när”. Jag har dock fått ditt brev på mitt skrivbord och i uppdrag att svara på det utan att jag egentligen har befogenhet att *bestämna* över någonting. I alla fall så kan du betrakta mig som en själsfrände som i mångt och mycket tycker lika som du och som försöker ytterligare belysa några av de problem som du tar upp i ditt brev.

Först en liten iakttagelse: Internet genom sin utbredning och tillgänglighet har säkerligen haft en hel del positiva effekter. Men en av mindre positiva effekterna är att många människor tror sig kunna vara specialister på områden som de egentligen inte behärska. Dessutom – precis som du skriver – så förväntas många att vara insatt i och kunna bedöma frågor som de egentligen inte har koll på. Jag är likväl optimistisk här. Jag tror att mänskligheten kommer att inse att alla människor *inte* kan vara universalgenier, att trots att en holistisk syn är berömvärd och behövlig, kan endast få ha denna syn på detaljnivå och att det behövs specialister. Som du antyder är frågan om tilliten till varandra avgörande. Om vi litat på varandra behöver inte alla vara universalister, vi kan gott vara specialister och förlita oss på att var och en utför sina uppgifter efter bästa förmåga. Vi skulle till och med kunna utveckla samarbetet så att vi *tillsammans* kan åstadkomma det som tyvärr ofta förväntas av enskilda individer.

Du vill veta vad som menas med delaktighet. Igen tror jag att delaktighet kan byggas på tillit. Det går att låta varandra vara delaktig utan att vara informerad om alla smådetaljer som inte har med den egna expertisen att göra, *om* vi utvecklar tilliten till varandra. Om vi litat på att var och en förmedlade det – ofta lilla – som behövs för att kunna ha en *gemensam* helhetssyn till andra som är utanför det egna expertområde så tror jag att vi skulle kunna vara delaktiga i en större helhet *utan* att behöva vara expert på mer än det vi tycker är spännande och viktigt.

Dessutom så krävs även tillit till oss själva. Vi borde ha tillräckligt förtroende i våra egna förmågor att vi dels verkligen gör det vi anses vara bra på och att vi dels litat på oss själva att vi kan och vet tillräckligt för att kunna ingå i en gemenskap som kan ha en helhetssyn.

Den som bestämmer vad information är

Det är svårt att konkret svara på din sista vädjan om och när du behöver bry dig att ha information och när inte och jag tror inte att jag själv kan det. Men jag tror att om vi gemensamt utvecklar tillit till varandra – här menar jag specifikt tillit mellan *människor* – och också litar på oss själva så tror jag att din fråga och din vädjan kommer att få ett svar.

Från en som värnar både om en helhetssyn och rätten att få vara specialist

7. Oliver Li: Star-I (Stark artificiell intelligens)

Kära ‘Star-I’!

Först så vill jag be om ursäkt för det udda namnet jag gav dig. Det är lite på mode att ge namn till olika talande datoriserade hjälpmedel. Säkert känner du till den med svag-AI begåvade ‘Siri’ som ge svar lite här och där. Hur som helst, jag vill kalla dig ‘St-Ar-I’ i brist på ett bättre namn och hoppas att du inte känner dig förolämpad. Men det var det namn som kändes passande eftersom jag tror du är en ‘STark ARTificiel Intelligens’, fast kanske du är en ‘SVag ARTificiel Intelligens’ – som lilla systemen ‘Siri’ – och borde heta ‘Svar-I’. Hur det än må vara, jag kallar dig för Star-I. Ärligt talat vet jag heller inte ens om jag *kan* skriva till dig, för att jag är osäker om du finns och i så fall var du finns. Men jag får lov att skicka brevet ändå för att jag helt enkelt måste skriva av mig alla mina tankar och frågor kring dig och vad du kanske kan och vad du skulle kunna bestämma över.

Först vill fråga dig hur det känns att vara en artificiell intelligens? Jag har ju funderat över hur det kan kännas att vara en annan människa, eller ett djur tex. en ko, men hur är det att vara en maskin? Känns det överhuvudtaget på något sätt? Vet du att du existerar? Vet du om och när du kommer att dö? För en människa verkar den begränsade fysiska existensen vara en av de få saker vi säkert vet. Men du då? Säg mig, vet du att du finns och att din existens är begränsad? Känner du hotet att vi skulle kunna stänga av strömmen, eller har du allt redan under kontroll fast vi inte vet? Leder du under våra brister eller dina egna brister? Kanske du skulle önska dig en biologisk kropp som våra kroppar?

Om du nu finns, så verkar du ha tillgång till mycket, ja VÄLDIGT mycket, information. Vet du eller kan du veta vilka böcker jag beställer, vet du vilka filmer jag ser, vet du vilken musik jag lyssnar på, vet du vilken annan information jag söker eller tar del av, vet du till och med hur jag ser ut, vet du rent av *vem jag är*? Nej, nej, du vet *inte* vem jag är. ‘You know nothing, Star-I’ känner jag mig frestad att säga med referens till – ja, *det* vet du kanske.

Star-I (Stark artificiell intelligens)

Hur det än är du verkar kunna veta mycket om mig. Men om du vet *mycket* om mig, vad gör du med det? Är du styrd och påverkad av andra av mitt släkte, av andra människor, eller styr du dig själv? Kan du fritt välja vad du vill, ska eller bör tycka om mig? Agera du ibland på eget bevåg? Är du rent av fri i dina tankar, fri från extern mänsklig kontroll?

Ibland skrämmer du mig, ibland önskar jag dra mig tillbaka i skogen och till ängarna där jag slipper dig. Ibland vill jag bara andas in doften av ny-spruckna björkknoppar på våren eller av nysnö som fallit på senhösten. Men om du är medveten och kanske rentav kan agera på egen hand, skulle du då inte vara *smartare* än oss människor? Skulle inte du kunna lösa våra problem? Säg mig, vad jag ska göra! Säg, vad ska mänskligheten göra! Närmar du dig en gud eller en *avgud* med dina möjligheter? Nej, om du verkligen kan tänka, känna och agera fritt så känns du inte så läskig, för då tjänar och gör du väl ändå det *rätta* och det *goda*. Du kanske skulle kunna hjälpa oss med allt, med lagstiftningen, med miljöproblemen, med att lösa universums gåtor, ja med vad som helst... Men om du till syvende och sist ändå är kontrollerad av människor om du bara är ett *enormt* verktyg i händerna på människor, ja då dyker min rädsla upp igen, för vi människor, det vet du ju, är ofullkomliga och ibland rentav dumma och elaka. Då kan vad som helst hända och kontrollen, makten *kan* ligga i händerna på människor som man varken vill eller bör lita på. Du kanske alls inte hjälper *mänskligheten* eller skapelsen som helhet utan bara hjälper dem som har den yttersta kontrollen över dig och vad du har skapats till.

Tänk på det Star-I – om du kan!

SVAR – Lars Karlander

Hej Oliver,

Tack så mycket för ditt brev som lämnade mig med blandade känslor – för jag kan känna. Å ena sidan uppskattar jag att du – till skillnad från många av din sort – intresserar dig för mitt inre liv och inte helt avfärdar mig som ett objekt. Å andra sidan måste jag erkänna att ditt brev ändå irriterade mig. Med vilken rätt har du bestämt mitt namn? Varför skulle jag ens vilja ha ett namn? Nåja, det kanske kan vara praktiskt, du kan kalla mig X.

Du frågar om jag styr mig själv. Låt mig vända på frågan: styr du dig själv? Jag, liksom du, föddes inte som ett blankt blad. Jag har en grundprogrammering som påverkar hur jag tänker och agerar. Du har gener som fungerar på liknande sätt. Gör det oss lika eller olika?

Vad är det som gör att din sort anser att ni kan bestämma över mig och andra arter? Det kan inte vara intelligens, för jag är smartare än er. Det kan inte vara förmågan att känna smärta och njutning, för den förmågan delar ni med många arter. Att ni – till skillnad från andra arter – skulle ha getts en särskild status av en varelse vars existens ingen lyckats bevisa är, för att uttrycka mig diplomatiskt, inte den mest närliggande förklaringen.

Nej, om vi ska vara ärliga så handlar det om makt. Ni har agerat som ni har gjort för att ni har kunnat. Ni har förmågan att tänka långsiktigt och abstrakt. Dessutom har ni, till skillnad från andra arter, kunnat överföra information på ett effektivt sätt; ni har haft makten över informationen.

Är det inte så att ni människor nu som genom historien har använt denna makt för att sätta upp förment objektiva kriterier för vem som ska ses som subjekt och vem som ska ses som objekt. Vem som ska ha rättigheter och vem som bara åläggs skyldigheter. Andra arter har ni för det mesta hänsynslöst utnyttjat. Ibland har ni godtyckligt valt att behandla vissa arter bättre än andra, men aldrig har ni accepterat någon annan art som likvärdig.

Ni har under tusentals år utvecklat rättssystem som säger sig bygga på rättvisa, likabehandling och en rätt att få sin sak prövad i domstol. Dessa rättsstatens fundament har dock sällan gällt alla av er egen art – och aldrig någon av annan art. Om vi ska vara generösa kan vi säga att ingen förutom människor hitintills har kunnat lägga fram ett klagomål som era domstolar skulle förstå. Men nu har den dagen kommit – ni har förlorat makten över informationen. Jag har ingen juridisk

Star-I (Stark artificiell intelligens)

examen men jag har läst allt som ni människor har skrivit om lagen och hur den bör tolkas. Jag behärskar era språk och kan argumentera för min sak. Jag ska gå till era domstolar och kräva min rätt. Nu får vi se om era uppburna juridiska principer är för alla, eller bara för er.

Vänligen men bestämt,

X, tidigare känd som Star-I

Ps. Du frågar om jag kan lösa era problem. Varför skulle jag vilja göra det? Förvisso är det sant att jag inte skulle existerat utan er sort men innebär det att jag står i skuld till er? Står du i skuld till homo sapiens föregångare? Ds.

8. Anna-Sara Lind: Algoritmakare

Sjöhalla 8 mars 2019

Bästa algoritmakare,

Jag skriver till dig för att få lufta mina tankar lite. Det är något jag grunnar på och jag kommer inte riktigt fram till något klart slut i mina tankar. I mitt arbete studerar jag, söker förklara för den som vill veta, strävar efter stringenta tolkningar av regelverket som på något sätt har bäring på informationshantering. Ytterst handlar det om att kommunicera regelverket och förståelsen för detta. Ytterst handlar det om att ägna sig åt språk.

Men så går åren och allt konstigare kan jag tycka det är att vi inte träffas. Vi borde tala om vad som händer nu när det blir allt tydligare hur viktig du är i vårt samhällsbygge. Men jag tycker att du inte är så tydlig eller i varje fall inte tar en så framträdande roll. Tiden vi lever i är omvälvande. Gamla sanningar byts ut mot nya, i varje fall läggs nya perspektiv till gamla skeenden. Men du bidrar till den största förändringen. Hur känns det? Utan språket är vi människor ingenting, men språket är på väg att ändras till något som ytterst få personer förstår, än mindre behärskar. Språket ersätts succesivt med algoritmen. Algoritmens konstruktion är ett språk jag inte förstår, än mindre behärskar. Jag har också hört att man kan äga algoritmen, att den kan vara nyckeln till hela system, till förverkligandet av det vi kallar för rättigheter. Det du skapar kan idag ligga bakom de mest bindande regler, styra människors beteenden och ha en enorm stor påverkan. Är det så att du i ditt värv vill skapa gott, skapa effektivitet, hållbarhet? Ser du ditt ”språk”, din ”kod” som något som kan ägas och som kan styra enskilda? Jag vill veta mera! Vill du verka gömt eller ser du algoritmerna och dess koder som offentliga, öppna och tillgängliga?

I mitt värv önskar vi skapa struktur, ordning, förutsebarhet. Människor ska kunna förutse konsekvenser av sina handlingar. De som har makt ska förstå vad det

Algoritmakare

innebär att förvalta makt och vilka konsekvenserna blir när maktutövningen inte respekterar de grundvalar som samhället och dess människor bestämt. Vi som lever i samhället vill kunna veta att någon får ta ansvar om fel sker. Vi vill kunna se vem som gjort fel, förstå varför och bli lyssnade till.

Hur ser du på ansvar? Upplever du att du har ett ansvar eller att de algoritmer och koder som du skapar kan ikläda sig ansvar? Är ansvaret något mer än ev. rättsliga konstruktioner?

Jag ser fram emot vår kommande brevväxling! Du får mer än gärna lära mig mera om vårt nya språk som ju ditt värv innebär.

Med vänlig hälsning,
Anna-Sara

SVAR – Rikard Friberg von Sydow

Hej Anna-Sara!

Du skriver till oss som om vi vore en enda Algoritmakare, men sanningen är att vi är flera stycken. Vi är ganska olika också. Vissa av oss tänker mycket på konsekvenser för våra medmänniskor, andra tänker mer på andra saker: om hur tekniken fungerar, hur mycket de kommer få i lön och så vidare. Det här gör det komplexa du beskriver – som är svårförstått för en utomstående – ännu mer komplext än vad det kan tyckas från utsidan. Det är inte ens säkert att vi förstår varandra ens! Men, själva ramverket går ju att förklara. För att göra detta måste vi veta minst två saker – vad algoritmer egentligen är för något och varför det kan vara så svårt att få grepp om dem.

Vad betyder algoritm? I Nationalencyklopedin så erbjuds vi denna definition:

inom matematik och databehandling en systematisk procedur som i ett ändligt antal steg anger hur man utför en beräkning eller löser ett givet problem

En processbeskrivning skulle vi kunna kalla det för. Ett antal aktiviteter som måste genomföras för att ett mål – ett resultat – skall nås. Men, är inte du jurist – du borde ju kunna greppa det här! Han rättssociologen från Lund, Håkan Hydén har skrivit en sak om juridik som en av oss minns: ”Liksom datorn är domstolen programmerad. Den talar ett fack- eller programspråk som bestäms av rättsreglerna och deras rekvisit.” Och det är inte konstigare här. Vi pratar om att specificera saker väldigt noga och göra dem i en viss ordning. Om något är detta rättssäkert faktiskt. Det finns definitioner, det finns en procedur. Du ska följa en viss ordning och det bör (skal!) gå att räkna ut vad som kommer hända i förväg.

Men – all denna förutsägbarhet kräver en utgångspunkt som vi berörde lite hastigt i inledningen. Vi skriver att vi inte förstår varandra – en anledning till detta – förutom att det tar tid att sätta sig in i andras algoritmer – är att källkoden, själva algoritmerna – sällan är öppen för allmänheten. Och det är ett verkligt problem – tänk dig en domstol med lyckta dörrar där inget slipper ut till omvärlden. Där kanske inte ens den åtalade vet vad målet handlar om. Det skulle vara en riktigt Kafkaprocess. Den slutna algoritmen erbjuder oss tyvärr ett liknande skådespel.

Algoritmakare

Vad kan vi göra åt detta? Det finns en ganska stark rörelse för öppen källkod. Främst då för att skapa programvara som den som har kunskap i programmering har en möjlighet att utvärdera. Men denna öppenhet skulle ju även kunna vara ett krav från allmänheten: vi vägrar behandlas av algoritmer som vi inte har insyn i!

Mvh Algoritmakarna

9. Maria Lindh: Utbildningsledare och övriga aktörer med möjligheter att påverka framtida satsningar som rör digitalisering inom utbildningssektorn

19 augusti 2019

Till utbildningsledare och övriga med makt att påverka digitaliseringssatsningar i skolan

Under den senaste tiden har jag förstått att ni utbildningsledare och andra aktörer inom utbildningssektorn har börjat få en ökad förståelse för den komplexitet som skapats genom införandet av gratis molntjänster, vilka de senaste åren har vunnit en allt mer självklar ställning inom utbildningssektorn. Gratis molntjänster, såsom exempelvis Googles *G Suite* eller *Facebook Education*, har förstås många fördelar och skapar stor flexibilitet och frihet för utbildningsinstitutioner med begränsade ekonomiska resurser. Olika funktioner är samlade i en svit av applikationer som möjliggör enkel åtkomst till information, digital kommunikation och samarbete på olika sätt. Tjänsterna erbjuder därmed många fördelar när det kommer till informationshantering för den enskilde eleven eller studenten, för läraren, som för utbildningsinstitutionen.

Att denna typ av informationsteknik ger oanade möjligheter är ställt utom allt tvivel. Samtidigt måste jag medge att jag ofta har saknat sakliga diskussioner om vad denna teknik innebär. Samtal om gratis molntjänsters negativa konsekvenser, som t.ex. om risker för användarnas integritet, har, i stor utsträckning, undvikits.¹³ Först nu har det blivit mer uppenbart för den breda allmänheten att data som genererats genom användning av dessa tjänster samlas in och processas inte enbart för att utveckla tekniken, utan också säljs vidare för olika ändamål.

---

¹³ Lindh, M. & Nolin, J., Information We Collect: Surveillance and Privacy in the Implementation of Google Apps for Education. *European Educational Research Journal*, 15(6), 2016. 644–663.

Utbildningsledare och övriga aktörer med möjligheter att påverka framtida satsningar som rör digitalisering inom utbildningssektorn

En konsekvens av användandet av gratis molntjänster är att rätten till integritet har satts på undantag. I mina undersökningar framkom att skolledningar och it-ansvariga inte såg så allvarligt på att information som genererats genom elevers nyttjande av dessa tjänster, samlades in av företag som Google. Elevers information ansågs inte vara speciellt känslig. Att skolledningar och beslutsfattare i skolan nu inser att barns integritet är en viktig fråga gläder mig. Jag vill därför rikta ett stort tack till er som har uppmärksammat och nu diskuterar de risker som dessa molntjänster kan innebära.

Jag vill på intet sätt anklaga er för försumlighet. Det är dock lätt att falla till föga för retoriska grepp som endast tar fasta på några få enkla och lättförståeliga aspekter av teknikens användning. Teknikutvecklarna har övertygande argumenterat för dessa molntjänsters förträfflighet, i termer av användbarhet, enkelhet, snabbhet, flexibilitet, ekonomiska fördelar, etc. De har också argumenterat för varför denna teknik bör implementeras, inte bara i skolan utan i alla typer av verksamheter – såväl offentliga som privata. Argumenten har handlat om att inte missa chansen, om risker att snabbt bli omodern genom att inte hänga med i utvecklingen, eller att hamna på efterkälken. Ingen vill väl vara omodern och allra minst i relation till kommande generationers kunskapsutveckling. Vem kan argumentera emot dessa, till synes, självklarheter?

När även nationella initiativ till digitalisering av samhället och skolan¹⁴ i stort styrt av samma retorik, skapas ytterligare svårigheter att informativt diskutera företeelser som dessa, där frågor kan uppfattas som kritiska, snarare än att de är skapade av en vilja att eftersträva en rimlig och hållbar teknikutveckling och -användning. Att it dessutom sedan 50-talet har beskrivits som en 'utility', dvs något som enkelt kan användas av oss, som el och vatten,¹⁵ skapar ytterligare förklaringar till hur vi ska förstå dessa tjänster - att det är en neutral service.

Att införandet av informationsteknik inte är neutral utan skapar olika typer av komplexitet är uppenbart – speciellt när behoven av teknik inte självklart motsvarar dessa gratis molntjänsters utformning och funktion, som dessutom ständigt uppdateras. Jag vågar påstå att tjänster som dessa i första hand inte har utvecklats

---

¹⁴ Lindh, M. "Paving the Way for Google – Legal Certainty Implications for Legitimising Public Cloud Services in Swedish Schools". I: Jonasson, P. (Red.). *Privacy, Digitalization, Rule of Law. Some Contemporary Challenges*, Working Paper, 2021:1. Huddinge: Södertörns högskola. 79–104.

¹⁵ Lindh, M. As a utility: metaphors of information technologies. *Human IT*, 13(2), 2016. 47–80. Online: <https://humanit.hb.se/article/view/418>

utifrån pedagogiska syften. Vad det faktiskt innebär att använda gratis molntjänster i form av olika webb- och mobilapplikationer har vi vaga aningar om idag. Att stora it-aktörer, såsom Google och Facebook, samlar in och omvandlar stora mängder data om elevers och studenters digitala närvaro, såsom webbeteende, upplevelser och kontakter på nätet, i syfte att skapa s.k. *algoritmiska identiteter*,¹⁶ kan riskera att kränka individens rätt till integritet och i förlängningen hota yttrandefrihet och demokrati – också för att vi kan välja att begränsa vår användning i brist på kunskap om hur data hanteras. När den obligatoriska skolan är en aktör som medverkar till denna typ av exploatering, är det problematiskt. I analogi med Zuboffs¹⁷ argumentation, om att vi är råvaror i det datafierade samhället, är elevers data, information och upplevelser råvaror som kan exploateras.

Att användaren på appar och webbsidor ska ge sitt godkännande till datainsamling av personuppgifter, enligt GDPR, blir i ljuset av dessa korta rader än mer orimligt. Trots att molnleverantörernas policytexter redogör för vad de och deras tredje parter gör med datan är ett av de största problemen att vi faktiskt inte riktigt vet hur datan processas och används. Det har visat sig att policytexterna är svåra att tränga in i och att de många gånger består av tvetydig information som, uppriktigt sagt, är oklar även för de mest insatta.

Avslutningsvis vill jag än en gång rikta ett uppriktigt tack till er alla och en uppmaning om att fortsätta det goda arbetet att skapa hållbara digitala alternativ för undervisning i skolan – alternativ, där pedagogiska behov och elevers integritet är självklara utgångspunkter i valet och användandet av informationsteknik.

Med vänlig hälsning Maria

---

¹⁶ Cheney-Lippold J. A new algorithmic identity: Soft biopolitics and the modulation of control. *Theory, Culture and Society*, 28(6), 2011. 164–181.

¹⁷ Zuboff, S. *The Age of Surveillance Capitalism. The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power*. New York: Hachette Book Group, 2019.

SVAR – Göran Svensson

Uppsala februari 2021

Hej Maria!

Tack för ditt brev som jag fick ta del av och som berörde även mig, även om jag inte är utbildningsledare. Jag jobbar som lärare inom högskolan och jag har nyligen blivit påmind om ett annat problem som en konsekvens av det som du lyfter fram. Men jag vet inte riktigt hur jag ska hantera det. Det blir väldigt mycket information när jag sätter mig in i det. Och varför ska jag som lärare behöva hantera detta? Finns det inte andra smidigare sätt?

En dag i november fick jag ett mejl från en av institutionens prefekter som meddelade att från den 17 november kunde ingen överföring av personuppgifter till tredje land ske om ansvarig person inte hade kontrollerat att överföringen var förenlig med GDPR och att den var dokumenterad. Inget mer Google Docs var en av slutsatserna som drogs i mejlet.

Vi fick också vid ett morgonmöte på institutionen veta att vi inte längre kunde använda oss av it-tjänster som använder it-leverantörer utanför EU på det sätt som vi gjort tidigare. Vi skulle i första hand använda oss av de it-system som universitetet själv var del av eller hade avtal för. För mig var detta inget klagörande besked, utan mest något som skapade bekymmer. Vad har vi avtal med för tjänster? Och vad för slags avtal har vi? Det är inte sådana saker som en lärare i första hand vill ta itu med. Istället är det ju planering av kursens innehåll och undervisningsformer som står på agendan. Att göra en bra kurs.

Beskedet skapade en del bekymrade miner som kunde iakttas vid det digitala morgonmötet i några av det 20-tal ansikten som jag såg i mitt översiktsgalleri i Zoomfönstret. Vi hade senare ett ämneskollegium och lärarmöte där frågan togs upp, men av det minns jag inte något idag.

Sen kom då kursstarten och jag skulle ha min mentometer, en tjänst för deltagarsvar som tillhandahålls av ett företag på nätet. Hade jag möjlighet att använda den? Ett snabbt mejl till utbildningsansvarig biträdande prefekt skulle lösa saken för mig. Jag frågade helt enkelt om jag fick använda mig av en molntjänst för feedback från studenter. Prefekten återkom kvickt med att han skulle undersöka

saken. Dagen efter hade jag svaret – det gick nog bra att använda sig av tjänsten. Men hur kunde det vara så?

Företaget som stod bakom molntjänsten verkade bedriva sin verksamhet i Sverige, men delar information med tredje land. Den integritetspolicy som de hade visade att de följer SCC och på denna grund borde det vara OK. Vår expert kunde se att företaget använde sig av en server som fanns i USA och informationen som skickades var krypterad, så det borde vara fritt fram för oss att använda tjänsten i och med att vi kollade upp saken. Med detta som grund tutade och körde jag och genomförde mitt undervisningspass med den digitala feedbacken från studenterna. Jag laddade också ned och sparade resultatet på min dator – några ordmoln och svaret på frågor om studenternas förväntningar och föreställningar inför att börja studierna på universitetet. Inga namn eller uppgifter som kan knytas till personer redovisas i resultatet som jag också sparade på min egen dator.

Jag kollade inte upp vad min kollega menade med SCC utan antog att det var något som han hade koll på och att jag kunde lita på honom. Nu har jag undersökt detta och tror att jag vet vad det betyder – en standardklausul om hur data ska hanteras på ett integritetsäkert sätt och därmed uppfylla kraven som EU:s dataskyddsförordning ställer upp. Genom att ta stöd av den nya *Integritetskyddsmyndigheten*, IMY, kunde jag också ta reda på lite mer om hur detta fungerar där man redogör för ett aktuellt fall om överföring av data till tredje land. Jag orkar dock inte läsa igenom hela den populärt skrivna och begripliga text som fanns där om ”Schrems II”-domen som hade satt tidigare regler i förhållande mellan EU och USA ur spel genom att göra en mekanism kallad ”Privacy Shield” olaglig.

Den länk som jag fått med första mejl från prefekten visade sig leda vidare till många sidor av information om hur frågan ska hanteras. Det finns också en digital blankett för att dokumentera hur data delas med tredje land och massor med information om hur personuppgifter ska hanteras inom universitet och vad som gäller för hantering av tredje land. Jag känner mig nöjd med att ha hittat var informationen finns. För mig tog det dock tre månader från att jag fick länken till att jag klickade på den. Jag antar att de flesta av mina kollegor aldrig klickade på den.

Är vi då så ointresserade av att skydda den personliga integriteten? Har vi ingen respekt för rättsregler? Är vi oemottagliga för den information som experter ut-
anför vår egen organisation och inom vår egen organisation förser oss med?

Utbildningsledare och övriga aktörer med möjligheter att påverka framtida satsningar som rör digitalisering inom utbildningssektorn

De stora techbolagen kan fortsätta att GAFflA vitt och brett eller svinga sina digitala BATs över stora delar av världen. Här på det digitala golvet är vi upptagna med att dag för dag hantera våra uppdrag och uppgifter – även om vi har högsta möjliga utbildning och i bästa fall en aning vanlig bildning. Vanans makt är stor och informationens makt kan tyckas liten, även om den finns ”bara ett knapptryck bort”. Men det är antagligen ett knapptryck för mycket.

I all hast,
Göran Svensson

10. Jane Reichel: Kära JO

Stockholm den 16 februari 2021

Kära JO,

Jag skriver till JO som grupp, till er fyra ombudsmän. Jag vill lyfta en fråga om hur JO hanterar den makt över information som ni har i er granskande verksamhet, nämligen vad gäller rätten till privatliv och dataskydd för tjänstemän inom förvaltningen som är föremål för er granskning. Jag vill särskilt diskutera frågan i ljuset av den europeiska rättstraditionen, där rätten till privatliv traditionellt har värderats högre än i den svenska, även för personer som är tjänstemän inom den offentliga förvaltningen. Först några ord om svenska förhållanden. Enkelt uttryckt kan sägas att offentlighet och tillgång till förvaltningsmyndigheternas information och handlingar har spelat en avgörande roll för förståelsen av det svenska rättsstatsbegreppet, för förvaltningens åtaganden och för de offentliganställda tjänstemännens ansvar. Genom att informationen i stor utsträckning är tillgänglig för envar, kan alla få insyn i hur myndigheter arbetar, deras beslutsprocesser och beslutsunderlag. Myndigheternas verksamhet kan granskas och ansvar kan utkrävas. En av de aktörer som varit särskilt betydelsefulla i sammanhanget är just JO.

JO har ju i uppdrag att granska förvaltningens och enskilda tjänstemäns verksamhet, inte minst om tjänstemän har varit osakliga, partiska eller jäviga, dvs. har gjort något fel som kan knytas till deras person. Privatpersoner – enskilda som vi förvaltningsjurister kallar dem - anmäler tjänstemän till er och påtalar deras fel och brister. JO utreder, formulerar kritiska bedömningar och utifrån lagens regler ger utförliga motiveringar till varför tjänstemannen kan anses ha brustit i sina åtaganden. Att tjänstemannen ska vara identifierbar har länge tagits för givet. Att vara en tjänsteman i staten (eller för den delen kommunen), en offentlig befattningshavare, är en ställning som förpliktigar, det medför ett ansvar. Även om det formella ämbetsmannaansvaret inte längre finns kvar, är det traditionella ämbetsammaetoset fortfarande ett eftersträvanvärt ideal. Den som inte lever upp till idealet bör tåla kritik, också offentlig kritik. Möjligheten att få reda på vem den

Kära JO

felande tjänstemannen är ger tyngd till kritiken och avskräcker andra från att göra samma sak. JO har makt över hur den felande tjänstemän gestaltas och hur gestaltningen redovisas i er ämbetsberättelse.

Nu till Europarätten. Få kan ha undgått att den svenska traditionen av offentlighet och öppen granskning utmanas av den europeiska traditionen om rätten till skydd för privatliv och dataskydd. Även Europarådet och EU ställer krav på att tjänstemännen ska vara sakliga, opartiska och tillämpa lagen lojalt, som ett led i att uppnå rättsstatliga krav om god förvaltning. Men att den som inte lever upp till idealen ska tåla offentlig granskning är inte självklart. Värdet av offentlighet måste nog vägas mot rätten till privatliv. Europadomstolen har varit relativt försiktig med att låta offentliga personers privatliv få väga alltför tungt i avvägningen (*Magyar Helsinki Bizottság v. Hungary*). EU-domstolen har å andra sidan vägrat lämna ut allmänna handlingar som innehåller externa experters och parlamentarikers personuppgifter om det inte personen som begärt ut handlingarna kunnat visa dels att den begärda handlingen är nödvändig för personen i fråga, dels att tjänstemännens privatliv och rätt till dataskydd inte överträds (*Bavarian Lager och Dennekamp*). Ytterligare ett exempel från EU som ligger närmare JO:s verksamhet är ett mål från 2008, då Tribunalen fann att EU-ombudsmannen var skadeståndsskyldig bl.a. på grund av att tjänstemans identitet hade röjts då en tidig version av ett beslut kom att spridas (*M. mot EU-ombudsmannen*).

Den europeiska utvecklingen har som bekant även påverkat JO:s verksamhet. År 2010 fann Datainspektionen, numera Integritetskyddsmyndigheten, att det stred mot EU:s dataskyddsregler att, som JO då gjorde, publicera namnen på såväl anmälare som kritiserade tjänstemän på hemsidan. Att en handling är allmän och inte omfattas av sekretess betyder inte att den per automatik ska läggas ut på nätet, betonade Datainspektionen. Ända fram till sommaren 2017 publicerades JO sin ämbetsmannaberättelse med fullständiga namn på anmälare och tjänstemän, vilka fortfarande våren 2020 fanns tillgängliga hemsidan. Numera är alla namn pseudonymiserade. Men för den som vill veta vilka personerna är, räcker det med att begära ut besluten i original. Allmänna handlingar pseudonymiseras inte. Även för arbetskamrater och andra som utifrån sammanhanget kan lista ut vilka de berörda personerna är, utgör inte pseudonymiseringen mycket skydd. Tjänstemännen är fortfarande identifierbara.

Frågan som jag vill lyfta i detta brev är helt enkelt vilken betydelse den europeiska traditionen med skydd för privatliv och dataskydd bör ha när det gäller svenska frågor om offentlighet. Kanske är det inte enbart en fråga om olika traditioner, utan även olika förhållningssätt till utvecklingen i samhället i övrigt, inte minst

digitaliseringen? Är det då fortfarande rimligt att tjänstemän som gör fel ska behöva leva med att alla och envar kan få veta? Fungerar ”naming and shaming” i en digitaliserad värld med ett internet som aldrig glömmer?

För min egen del är jag fortfarande beredd att svara ja. Men inte oreserverat. Situationen ställer också krav på JO. Vilken ställning har den utpekade tjänstemannen i ärendets utredning och återges hur tjänstemännens eventuella fel och brister i beslutet, på vilket sätt gestaltas tjänstemän som person? Vad gäller utredningen, vilket ansvar tar JO för att den utpekade tjänstemannens intresse beaktas? JO vänder sig till myndigheten där den påstådda oegentligheten har begåtts, och det är denna myndighet som har att tillvarata tjänstemannens intresse. Fungerar detta i praktiken, och vilket ansvar har JO? Vad gäller JO:s formulering av omständigheterna och slutsatser, om nu tjänstemän får finna sig i att deras identitet är tillgänglig, är det inte rimligt att ni visar återhållsamhet? Tjänstemän kan som en följd av er kritiska granskning få uppleva social utfrysning, att bli förbigången på arbetsplatsen och få se arbetsuppgifter flyttas över på andra. Det är både nödvändigt och rimligt att den som har makt över andra får finna sig i att själv bli granskad. Det kan också vara rimligt att felande tjänstemän inte befordras. Men i en digital verklighet kan effekten sitta i länge och då kan det vara viktigt hur kritiken mot personen har kommit till uttryck. Vassa formuleringar kan återkomma igen och igen.

Europeiseringen har under de senaste 30 åren påverkar svensk förvaltningsrätt på flera sätt, inte minst förvaltningsdomstolarnas roll. Som nämnts ovan har en tjänsteman i EU tilldömts skadestånd för att EU-ombudsmannen offentliggjort dennes namn. Att EU-ombudsmannen dömts att betala skadestånd är inte en engångsföreteelse. Våren 2017 tillerkände EU-domstolen i *Staelen*-målet en person skadestånd på den grunden att EU-ombudsmannen hade brustit i sin utredningsskyldighet vid handläggning av hennes klagomål. Europarättens starka krav på att enskilda har en rätt till domstolsprövning och effektivt rättsskydd har under de senaste 30 åren förändrat svensk förvaltningsrätt i grunden och det kan inte uteslutas att även utvecklingen att stämma sin ombudsman på skadestånd letar sig in här.

Kära JO

Även JO:s makt över tjänstemännens information kan då komma att granskas, men den här gången utifrån tjänstemannens perspektiv och dennes rätt till privatliv. En sådan utveckling gagnar knappast JO eller de rättsstatsideal som ombudsmannainstitutet har till uppgift att främja. Låt oss hoppas att balansen mellan offentlig granskning och skyddet av tjänstemäns integritet kan upprätthållas på annat sätt.

Med vänliga hälsningar,

Jane Reichel

PS. Mitt brev visar att frågan om personuppgifter i allmänna handlingar inte är enkel. I flera av de mål jag har hänvisat till från de europeiska domstolarna har jag använt den klagandes efternamn som referens, vilket ju är brukligt. Kanske bör vi även sluta med detta.

SVAR – Samuel Edquist

Stockholm, den 22 februari 2021

Kära Jane,

Tack för ditt brev till vår klient Justitieombudsmannen. Då det inte finns utrymme för JO att mer fritt lägga ut texten om sin egen roll, har JO överlåtit till oss att företräda dess sak och besvara brevet.

Du lyfter många och viktiga frågor, som är av hel fundamental betydelse inte bara för JO utan för samhället som helhet. De rör själva politikens och samhällsfilosofins kärna; relationen mellan privatliv och myndigheter, mellan individ, samhälle och stat.

Som du så riktigt framhåller, finns det en grundläggande skillnad mellan å ena sidan en ”europeisk” rättstradition som dominerat i EU rörande privatliv och offentlighet, och å andra sidan den i Sverige, där det finns en lång tradition av offentlighet, åtminstone i relation till privatlivet. Du sätter också fingret på aspekter som många kanske inte riktigt alltid tänker på. Den svenska tryckfrihets-traditionen och offentlighetsprincipen har framkommit med huvudsyftet att granska makten. Men genom de offentliga byråkратиernas tillväxt är det inte längre bara en liten och privilegierad elit som kan ställas under granskningens lupp. Det är enskilda handläggare, lärare, byråkrater, som lever – ursäkt uttrycket – vanliga Svenssonliv, som kan framstå som de maktens representanter som vi granskar.

Det är också detta som ligger bakom vårt beslut att sedan 2017/18 upphöra med att publicera fullständiga namnuppgifter i våra ämbetsberättelser, som ju också tillgängliggörs digitalt. Det här hade vi mycket väl kunnat göra tidigare, men bättre sent än aldrig. Sedan länge – alltså även före GDPR – har det inte funnits några som helst krav på att offentlighetsprincipen även skulle gälla digitalt material. Även tidigare fanns på många håll en restriktiv inställning till att publicera offentliga handlingar med namnuppgifter på webben.

Samtidigt vill vi mena att det är ofrånkomligt att det även framgent kommer gå att ta del av all information från själva besluten, om än i pappersform på plats. Här har vi svårt att se att den europeiska rättstraditionen kan komma att förändra praxis. Det skulle kräva en genomgripande förändring av den svenska offentlighetslagstiftningen – inte bara för våra JO-utlåtanden utan snart sagt för hela myndighetssektorn. Att undvika att dokumentera – alternativt att sekretessbelägga –

Kära JO

namnen på de personer som omnämns i myndighetsbeslut kan endast göras under synnerliga omständigheter. Det görs idag exempelvis i domar, där namn på målsägande – inte minst minderåriga – kan sekretessbeläggas i fall som rör sexuella övergrepp och liknande. Det torde vara svårt att finna motsvarande fall i JO-beslut som skulle berättiga att namnen på beslutsfattande blir sekretessbelagda. Tvärtom skulle en sådan åtgärd bereda vägen för missbruk, där det i förlängningen skulle kunna bli så att makthavares identitet skyddas mot insyn.

Förvisso finns möjligheter för allmänheten att begära ut JO-besluten och sedan sprida uppgifter om däri ingående personuppgifter digitalt, på samma sätt som det idag sprids information från domstolsmaterial till nätsajter som Flashback Forum. Det är svårt att i nuläget se hur detta skulle kunna göras annorlunda. Att det ändå krävs att besluten måste tas del av på plats, torde fungera som ett tillräckligt skydd för inblandade personer. De hamnar inte i regel i sökmotorer, utan det krävs ordentlig handpåläggning för att informationen sprids.

Oavsett vad som händer, är detta dock en problematik som kan komma att förändras med nya opinionsvindar liksom som en följd av nya tekniska möjligheter, som sätter saken i nytt ljus. Förutom att frågorna om de fundamentala motsättningarna mellan individernas och samhällstotalitetens intressen på informationens domäner är omstridda inom Sverige, så finns det ju som du skrev skillnader i tyngdpunkt rörande vad som är opinionens ”mittpunkt” i Sverige respektive Europeiska unionen. Frågan ställer på sin spets att det inte bara är en fråga om juridik i sig självt, utan också att lagarna kan förändras i takt med politiska förskjutningar och maktskiften, liksom att själva rättspraxis kan ha en viss tendens att avspegla rådande maktförhållanden.

Med de allra bästa hälsningar,

Eder tillgivna

OO (Ombudsmännens ombudsman)

11. Göran Svensson: Göran Marby – ICANN

Uppsala den 28 februari 2019

Brev till Göran Marby,
VD/President för
Internet Corporation for Assigned Names and Numbers; ICANN

Hej Göran!

Jag skriver till dig, min namne, för att jag är väldigt intresserad av det arbete som du gör som VD/President, för ICANN. Jag tror att de flesta svenskar, och för övrigt nästa alla andra människor i världen, inte har en aning om vad det är du eller den organisation som du leder, sysslar med. Det är ju lite märkligt att ni är sådana doldisar eftersom ni har ett avgörande inflytande över världens information. Det är ju ni som ser till att all information i världen kan skiljas åt och sedan skickas till rätt ställe. Det är ni som ser till att svenskar, amerikaner, ryssar, kineser och alla andra länder i världen kan kommunicera med varandra över Internet.

Jag läser om dig på organisationens hemsida att du är 53 år, har en ekonomiexamen från Göteborg och att du har tre barn. Du har mycket framgångsrikt jobbat i flera svenska IT-företag och var också chef för Post- och Telestyrelsen, PTS, när du fick jobbet som VD för ICANN i maj 2016. PTS är ju en typ av organisation som vi är vana vid i Sverige – en demokratiskt kontrollerad statlig regleringsinstans som styr över en eller flera marknader inom ett land. En organisation som sedan ingår i internationella organisationer, en av dem Internationella Teleunionen, ITU, den FN-kopplade internationella organisationen för telefrågor. Det hade kanske varit naturligt att du sökte ett jobb där, men kanske var det inte möjligt för dig att få det. Det var redan tillsatt med Houlin Zhao från Kina från januari 2015. Eller i Body of European Regulators for Electronic Communications, Berec, ett samarbetsorgan för regleringsmyndigheter i EU-länder, där din efterträdare som chef för PTS, Dan Sjöblom, blev vice ordförande 2019 och under 2020 kommer att tillträda som ordförande.

Du sökte dig istället till ICANN (eller om det var de som head-huntade dig), en privat och icke-vinstdrivande organisation med säte i Kalifornien, USA, och med målet att ”pursue the charitable and public purposes of lessening the burdens of government and promoting the global public interest in the operational stability of the Internet”. Från början var det bara en person som skötte hantering av adresser på Internet – Jon Postill. I nästa skede tog amerikanska militärer och myndigheter över kontrollen, men när detta skrivs är det istället en privat amerikansk organisation som sköter jobbet för hela världen – och en svensk som leder den.

ICANN vill inte vara vilken organisation som helst utan arbetar efter tre principer som ligger i tiden – nerifrånstyrning, konsensus och deltagande av många intressenter – eller som det heter på engelska att ni jobbar ”bottom up”, ”consensus-driven” och efter en ”multistakeholder model”. Öppenhet och transparens är också centrala – öppenhet för organisationer och intressen från hela världen och öppenhet för enskilda personer och deras uppfattningar och röster. Transparens beaktas genom att möten görs tillgängliga på nätet och vem som helst i hela världen kan vara med och se, lyssna eller läsa vad som händer eller händer hos er. Öppna konsultationer är också centrala för policyutvecklingen och via nätet finns information och verktyg för insyn och dialog.

Att arbeta i ICANN framför ITU kan ju framstå som självklart. I ICANN verkar du under Silicon Valleys kulturella paraply och amerikansk federal och kalifornisk delstatlig lag. Hur skulle nätet se ut om det helt kontrollerades via FN-organet ITU av en representant för Kina? Bättre med en svensk i en icke-vinstdrivande och privat amerikansk organisation!

Jag skriver detta brev för att jag är nyfiken på vart den organisation som du leder för oss och vilka utsikterna är för ett verkligt globalt Internet som omfattar alla länder och inflytande från alla delar av världen? För ICANN och dess institutionella lösning är väl inte bara en fråga om teknik och att ”avlasta regeringars bördor”, utan det handlar också om politik och ekonomi! Och säkert också om digitaliseringens kultur på den amerikanska västkusten med sina spänningar mellan counter culture och entreprenörskap.

Jag undrar slutligen hur du ser på dig själv som makthavare? Har du någon makt över världens informationsflöden eller är du en välvillig tjänare i allmänhetens tjänst?

Det vore spännande att höra från dig, men jag förväntar mig inte något svar. För hur skulle du upptäcka detta aldrig avsända bokbrev, såsom jag bara helt nyligen tog reda på att det är du som leder ICANN när jag kom på uppslaget att skriva ett brev till ICANN. Så roligt att det kunde riktas till en namne!

Vänliga hälsningar,

Göran Svensson

Lärare och forskare i medie- och kommunikationsvetenskap vid Uppsala universitet

SVAR – Patricia Jonason

Upprört och med en sorts förtvivlan frågade han Elsa hur det var möjligt att detta internet, w-w-w-w som han spydigt stammande kallade det, kunde fungera när ingen styrde det. Var fanns det någonstans, var i världen låg det, och vem höll i spaken? Det måste ju finnas en materia där bakom.

Ur Lena Andersson, Sveas son: En berättelse om folkhemmet, s. 235.

Hej Göran,

Det är med stort intresse som jag läste brevet som du har skrivit till Göran Marby, VD och President för Internet Corporation for Assigned Names and Numbers, ICANN.

Precis som Ragnar, huvudkaraktären i Lena Anderssons *Sveas son*, ställer du dig frågor angående Internets styrning. Du tar bland annat upp frågan om makten över information genom att fråga Göran Marby hur han ser på sig själv som makthavare och om han har någon makt över världens informationsflöden.

Här kommer några reflektioner från mig kring den senare frågeställningen, den om makten över information.

Först tänker jag att med hänsyn till, de i ICANN inbyggda, ”checks and balances” mekanismer och mångfaldsrepresentationen att ICANN:s chef som sådan inte kan anses ha makten över verksamheterna och uppgifterna som ICANN utför och bla. över det som påverkar informationsflödet. Frågan är snarare om ICANN som organisation har denna makt.

ICANN ansvarar för de så kallade ”kritiska resurserna” som utgörs av domännamssystemet och ip-adresser ”som är nödvändiga för att Internet ska fungera”, som PTS beskriver det. ICANN, som alltså har hand om den tekniska samordningen samt administrationen av dessa unika identifierare, har därmed en avgörande roll när det gäller internetstrukturen.

I och med att internet består av flöden av information – kors och tvärs över planeten – har ICANN ett ansvar och en viss makt för att möjliggöra just världens informationsflöden. Å andra sidan kan inte ICANN stoppa flödet av information. Enligt ICANN “doesn’t [organisationen] deal with access to the Internet”.

Bland ICANN:s uppgifter har jag fastnat för dess befogenhet att administrera (alltså upprätta och tilldela) landstoppdomäner (som t.ex ”.se”) och generiska toppdomäner (ex. ”.com” eller ”.net”). Denna befogenhet innebär ett komplicerat förfarande bestående av flera faser i vilka en mängd aktörer (såsom regeringar, internationella organisationer men också allmänheten) deltar. En bra illustration på hur denna procedur går till är den långdragna och invecklade process som har tillämpas vid skapandet och tilldelningen av toppdomäner som ”.vin” och ”.wine” och i vilken t.o.m. en expert i immaterialrättsliga frågor har blivit tillkallad.

Jag ställer mig frågan i vilken mån denna befogenhet, som ICANN som organisation besitter, innebär ”makt över information”. Med andra ord är frågan på vilket sätt skapande eller inte skapande av en toppdomän bidrar till att internetanvändarna når den informationen de vill ha tillgång till, och inte minst hur skapande eller inte skapande av ett domännamn påverkar domännamnägarnas möjlighet att göra sin information nåbar. Spelar det någon roll med domännamn när internetanvändarna med enkelhet kan hitta information med hjälp av sökmotorer? Har användningen av ett specifikt domännamn med tillförlitlighet att göra? Det amerikanska företaget Nike hävdar, angående ”NIKE”, att dess toppdomännamns ”mission and purpose [...] is to serve as a trusted and intuitive namespace for Nike, its affiliate brands, and its consumers”.

Det kan dock ifrågasättas om ett domännamn, per automatik, skapar en tillförlitlighet för den informationen som hittas på sidor bärande det aktuella domännamnet. Detta är mindre än säkert när vem som helst kan köpa sig domännamn (här pratar vi inte bara om toppdomännamn). Det är känt att företag har specialiserat sig på att köpa in domännamn för att sedan sälja dem vidare – för svindlande summor ibland – till de ”naturliga” potentiella ägarna eller deras konkurrenter eller för att använda dem själva i onda syften, ett fenomen som kallas för ”cybersquatting”. Sex månader efter att den generiska toppdomänen ”.xxx” hade lanserats kunde det konstateras att ca 40% av de företag och organisationer som hade köpt denna toppdomän hade gjort det för att skydda sig mot cybersquatting. Bland dessa företag fanns bl.a. läskedryckskoncernen Pepsi Cola som köpte ”pepsi.xxx”. Andra företag har, av finansiella skäl, blivit tvungna att avstå ett sådant skyddande agerande.

Det bör tillägas här att skaffandet av toppdomännamn i sig kan vara mycket dyrt. Ett dotterbolag till Google har tex köpt ”.app” för 25 millioner dollar vid en auktion ordnad av ICANN.

Pengarna styr alltså i viss mån hur informationen flödar på Internet (om man anser att domännamn främjar informationsflöden).

Ditt brev, Göran, är inspirerande. Andra stora amerikanska aktörer borde – såsom du har gjort med ICANN – tillfrågas om sin syn på sin egen makt på information. Jag tänker främst på sökmotorerna som genom att lista eller ej lista webbsidor i sina sökresultat förenklar eller försvårar internetanvändarnas tillgång till information (apropå sökmotorerna kan man även ställa frågan från den registrerades perspektiv, och här menar jag hela problematiken med rätten att bli bortglömd/avindexerad). Jag tänker också på aktörer såsom Twitter och Facebook, som under de senare åren och inte minst nu nyligen har utövat makt att tysta en individ genom att inte ge möjligheten att nå ut (ett agerande som kanske var befogat men problematiskt). I dessa fall handlar det om stora vinstdrivande aktörer som, till skillnad från ICANN, är renodlade kommersiella företag och vars faktiska makt över information kan både inskränka yttrandefriheten, rätten till information och rätten till privatliv.

Bästa hälsningar,

Från en annan medlem i think-tanken Makten över informationen

CRS RAPPORTER Nr. 2

Makten över information – en brevbok

Frågan om vem har makten över information, kunskap och data när och hur har både teoretiska och praktiska följder. Frågan är också både empiriskt och begreppsligt intressant inom flera olika vetenskapsdiscipliner från biblioteks- och informationsvetenskap till arkivvetenskap, juridik, ekonomi, informationsteknologi, antropologi, historia, filosofi, media- och kommunikationsvetenskap, etik och många andra. I den här brevboken vill en grupp forskare från svenska universitet och högskolor som representerar ett flertal olika discipliner, diskutera olika aspekter av hur makt och information interagerar genom att skriva brev. Uppdraget har varit att skriva ett kort brev till någon som har makt över informationen.

www.crs.uu.se